

Regionalisme og økonomisk
uavhengighet
-ny kurs i Latin-Amerika

Portrett:
Steinar Holden

75 - års jubileum
for økonomisk institutt

OBSERVATOR

Tidsskrift for studenter og kandidater i samfunnsøkonomi # 3-2007

Russisk forsvarsangrep

Etter ubehagelig mye fokus på brudd på menneskerettighetene har russerne funnet løsningen som skal sette en effektiv stopper på kritikken fra vest. Nå planlegges en organisasjon som skal overvåke menneskerettighetsbrudd i Europa og USA, melder nyhetsbyrået Reuters.

Anatoly Kucherenko, advokat og utvalgt av president Vladimir Putin til å lede et statlig råd for menneskerettigheter, opplyser at den planlagte organisasjonen skal ha hovedkontor i enten Brussel eller Tyskland.

- De siste årene har det vært mye kritikk av brudd på menneskerettighetene i Russland. Men tro meg, disse tingene skjer i andre land også, fortalte Kucherenko under lanseringen nylig.

- Tenk dere hvis Russland, eller russiske menneskerettighetsaktivister skulle utarbeide en rapport om, for eksempel, menneskerettigheter i Frankrike? Hva ville skje?

Dette har allerede skjedd, om enn i en noe mindre skala. Putin har gjentatte ganger forsøkt å understreke alvorligheten av hendelsene i Guantanamo Bay uten at det har lettet det vestlige trykket på Kreml. Avledningsmanøveren var god, den må bare gjennomføres i større skala, kan det fremstå som den tidligere KGB-agenten Putin resonnerer.

At Tyskland nevnes som mulig hovedkvarter for den nye, russiske overvåkingsenheten er neppe tilfeldig. Stemnin-

gen mellom de to handelspartnerne har nemlig surnet betraktelig siden Angela Merkel kom til makten. Der Tyskland tidligere har pleiet relasjoner til russerne og Gerhard Schröder tiet, snakker Merkel. "Åpenhet er bedre enn harmoni" er hennes uttalte ordtak og rettesnor. Den tyske handelen med Russland øker med rundt 35 prosent årlig, men mange tror dette tallet kunne vært enda høyere, skriver tyske Der Spiegel. Flere snakker nå om "Merkel-kostnaden".

Samfunnsøkonomistudentene ved UiO fremstår neppe som like avgjørende som Merkel for Putin. Likevel er det prisverdige at Samfunnsøkonomenes Støtteaksjon (S&S), den første av sitt slag, vil sette søkelyset på situasjonen i Russland - nærmere bestemt på gatebarna. Det er viktig at dem som lider mest får hjelp når det trengs, og Observator er også en

aktiv parter for denne aksjonen. Imidlertid må det ikke glemmes at pengestrømmer kun lindrer symptomene av det virkelige problemet. Informasjonskampanjen S&S planlegger er derfor et vel så viktig supplement til aksjonen. For å tvinge våre mektige naboer til å endre grunnleggende strukturer i samfunnet som i stor grad har forårsaket dagens skjeve fordeling, må kraftige midler til.

Russland har siden 1992 vært i forhandlinger med WTO, som største enkeltøkonomi som fortsatt står utenfor den verdensomspennende handelsorganisasjonen. Nettopp i slike fora, der fattigdoms- og menneskerettighetsproblematikk vanligvis vies lite oppmerksomhet, bør bruddene bringes på bane. Bare ved å legge press på landet i en slik sammenheng vil man kunne oppnå endring på sikt.

Fornyelsens høst

Dagene begynner å bli kortere og høstfargene har funnet seg godt til rette rundt Eilert Sundt hus. Innenfor husets vegger bryner økonomistudentene seg på obligatoriske oppgaver, mens studieintensiteten hardner til.

Blant foreleserne har det dukket opp et par nye ansikter siden sist. Radarparet Brekke og Nyborg utgjør de nye fastansatte innen økonomi. Begge er spesialisert innen miljø-, atferd- og offentlig økonomi, og har sin fortid i SSB og ved Frisch-senteret.

Nyborg har tidligere vært visepresident i *the European Association of Environmental and Resource Economics* og hadde i sin tid Brekke som veileder i sin doktoravhandling. Brekke på sin side har inntil nylig undervist i økonomi for matematikere ved Matematisk institutt og kan komme til gjøre det motsatte her hos oss.

Men det er i utgangspunktet andre som skal fylle Sydsæter og Seierstad sine sko. Et medlem av instituttets nye generasjon matematikere er Nils Christian Framstad, instituttets nye fastansatte i matematikk. Han har bakgrunn fra blant annet Matematisk institutt og Kredittilsynet og har stokastisk analyse som favorittfelt.

I tillegg til de tre nye faste, har det vært utskiftninger i administrasjonen og blant de midlertidig ansatte. Med det nye ESOP-sentret og en rekke vitenskapelig ansatte som nærmer seg pensjonsalder, blir disse neppe de siste nye ansiktene på instituttet i årene fremover.

Et stykke nedenfor Eilert Sundts hus har nye økonomistudentene for første gang entret Vilhelm Bjerkes hus. Det nye integrerte bacheloreprogrammet i matte og økonomi førte til en moderat reduksjon av søkere på bachelorprogrammet og profesjonsprogrammet i samfunnsøkonomi.

Bachelorprogrammet i matte og økonomi oppnådde med det et poengkrav på linje med de tradisjonelle programmene. Bachelorstudentene vil imidlertid ikke bli å se på SV for neste høst da de får introduksjonen til økonomi på MatNat.

Enda lenger ned, i Georg Sverdrups hus, samlet instituttets tropper seg den 20. september for å hedre sin arbeidsplass. Det er ikke en hvilken som helst høst for Økonomisk institutt, det har nemlig fylt 75 år. Selve dagen ble markert med en solid halvdagskonferanse dominert av prominente internasjonale foredragshol-

dere, deriblant nobelprisvinner James J. Heckman.

Markedsføringen overfor studentene kan ikke sies å ha vært massiv. Tvert imot, utover en kort mail om avlysning av seminarer på jublieumsdagen, har den nærmest vært fraværende.

De som holder et øye med instituttets nettsider vil imidlertid ha lagt merke til enda to ekstraordinære begivenheter tilknyttet feiringen. 20.-22. september var instituttet arrangør for årets europeiske arbeidsmarkedskonferanse, *the EALE Conference*. Og som ikke det var nok, ble instituttets senter for fremragende forskning, *ESOP*, offisielt åpnet 24. september.

Instituttets nye flaggskip og dets 75 år solide historie gir oss grunn til å være stolte av vårt institutt. Vi i Observator håper like fullt at Økonomisk institutt vil gjøre mer for å få med studentene ved liknede arrangementer i fremtiden.

Med dette gratulerer Observator med Økonomisk institutt med 75 år og ønsker alle lesere et glimrende høstsemester!

Ansvarlig redaktør:
Anna Sandvig Brander

Økonomi ansvarlig:
Joakim Møllersen

IT-ansvarlig:
Runar Almsengen

Layout:
Runar Almsengen
Gunnar Fjogstad Hansen
Maren Fjogstad Hansen

Redaksjon:
Askill H. Halse
Katrine Lebesby
Rasmus Bøgh Holmen
Joakim Møllersen
Guri Lise Furunes Pettersen
Marius Solem Johansen

Postadresse:
Observator
Postboks 1095 Blindern
0317 OSLO

Telefon: 22 85 59 42
Fax: 22 85 50 35
e-post: observator@econ.uio.no

Utgitt med støtte fra Økonomisk Institutt og Kulturstyret ved Studentsamskipnaden
Oppslag: 600

Redaksjonen avsluttet: **06.03-2007**

Trykk: **Lobo Media**
Abonnement:
Kr 150,- for personer
Kr 300,- for institusjoner

Annonsepriser:
Kvartside kr 500,-
Halvside kr 850,-
Helside kr 1500,-
Observator tilbyr utforming av annonser

Innhold

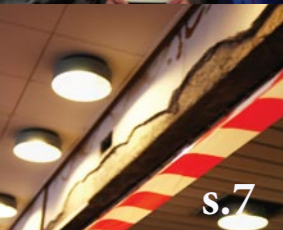
s.2 Utsyn
s.3 Innsyn
s.9 Leserinnlegg

s.18 -19 Bilder fra Russlandtur
s.20-21 Bilder fra debattfest
s.34-39 Eksamensoppgave

s.6

Econlink kåret til "beste nyskapning"

s.7

Ras på lesesalen

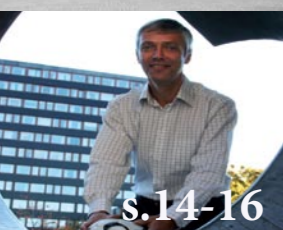
s.8-9

Samfunnsøkonomenes hjelpeaksjon

s.10-13

75 -årsjubileum for økonomisk institutt

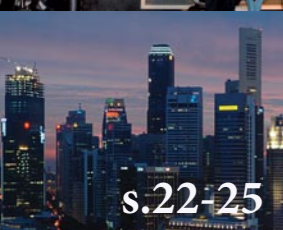
s.14-16

Portrett: Steinar Holden

s.17

Debattfest om den nordiske modellen

s.22-25

Portrett: Steinar Holden

s.26-33

Regionalisme og økonomisk uavhengighet

Studentmedlemskap i Samfunnsøkonomenes Forening eller studentabonnement på Økonomisk Forum

Studentmedlemskap i Samfunnsøkonomenes Forening koster 250 kroner. Det samme koster et studentabonnement på Økonomisk Forum.

ØKONOMISK FORUM

NR. 6 • 2007 • 61. årgang

Medlemmene får tilbud om:

-ØKONOMISK FORUM
**Gratis abonnement på foreningens
tidsskrift**

-KONFERANSER, SEMINARER
OG KURS
**Studentmedlemmer kan delta til
sterkt
reduserte priser**

-LIVS- OG ULYKKESFORSIKRING
**Studentmedlemmer får
gunstige
forsikringstilbud**

-BANKPRODUKTER
**Gunstige betingelser for bl.a. lån
og kredittkort**

Medlemsskapet gjelder for et
kalenderår av gangen, og løper til
oppsigelse foreligger.

Innmelding og abonnement kan gjøres fra våre hjemmesider på www.samfunnsokonomene.no
eller kontakt oss på e-post: sekretariatet@samfunnsokonomene.no

Spesialtilbud til studenter:

Studentabonnement kr. 250.-

Meld deg inn på:

www.samfunnsokonomene.no

- Stensnes:
PENSJONSPØENG FOR STUDENTER
- Holmøy og Todsen:
BRUTTOPRODUKT
- Bjercke:
NY-ØSTERRIKERNE

Econlink kåret til “Beste Nyskapning”

En overrasket leder av EconLink, Aleksander Wisem Sahnoun, måtte opp og motta prisen for Årets Nyskapning på UiOs årsfest.

Tekst og foto: Anna Brander

Mandag 3. september ble prisen for årets studentforening ved Universitetet i Oslo (UiO) kåret på Fredrikkeplassen, som en del av universitetets årsfest.

- EconLink er en nystartet forening som arbeider med å profilere samfunnsøkonomens kvaliteter og egenskaper for potensielle arbeidsgivere, informerte Silje Winther, styreleder i SiO.

- Foreningen er også opptatt av å utvikle karrierespisektivet hos studentene. Dette er et stadig viktigere fokusområde for universitetet, fortalte Winther, i det hun kunngjorde at Econlink hadde vunnet “Prisen for årets studentforening” i kategorien “Beste Nyskapning”.

Hun understreket at juryen også la vekt på at foreningen fyller en viktig sosial funksjon og gir studenter mulighet til å møtes uformelt i situasjoner der faget står sentralt.

Næringslivsutvalget Econlink var nominert i kategorien for årets nyskapning sammen med studentmagasinet Argument, og Sophia, som er et nettverk for kvinnelige filosofistudenter.

Leder for EconLink Aleksander Wisem Sahnoun er overrasket over at det var den samfunnsøkonomiske foreningen som gikk av med seieren i denne kategorien.

- Dette hadde jeg ikke trodd, bekrefter foreningslederen.

- En naturlig del av det å studere er å orientere seg mot arbeidet man utdanner seg til. EconLink tar initiativ til å fylle tomrommet mellom studenter og næringsliv. Jeg tror det er rom for flere slike foreninger, forteller Sahnoun.

Han har også en teori om hvorfor det var nettopp EconLink som fikk prisen:

- Dette er noe universitetet satser veldig på, og jeg tror dette er noe av forklaringen til at det var EconLink som fikk prisen, sier han.

Også den forrige lederen av foreningen, Simen Pedersen, tror dette er mye av forklaringen:

- Vi har truffet riktig, og holder på med noe som universitetet har innsett at er et viktig satsingsområde, forklarer Pedersen, som i forkant trodde det var Argument som ville stikke avgårde med prisen.

Både Sahnoun og Pedersen tror at prisen vil virke motiverende for eksisterende medlemmer, samt lette rekrutteringsar-

beidet for EconLink.

- Det er klart det blir lettere å rekruttere når man vet at man får anerkjennelse for arbeidet hos universitetsledelsen, mener Sahnoun.

Vinnere i de andre kategoriene:

Årets studentpublikasjon:
Nicolay Arkeologisk Tidsskrift.

Årets enkelttiltak:
Teater Neufs oppsetning
”Mysteriet om Edwin Drood”

Årets studentforening:
Kulturutvalget i Det Norske Studentersamfund

Ras på lesesalen

En flere meter lang plate løsnet fra veggen og datt ned på en av lesesalplassene i fjerde etasje på SV-fakultetet. På plassene rundt satt forskremte masterstudenter.

Tekst: Askill H. Halse

- Jeg er så glad for at ingen satt der da dette skjedde, sier studentutvalgsleder Ingvil Brox Kielland nå Observator viser henne ulykkesstedet.

Hendelsen skjedde søndag 30. september på lesesalen i fjerde etasje i Eilert Sunds hus. Platen ramlet rett ned på en av lesesalpultene og ødela hylla over pulten. Masterstudent i samfunnsøkonomi Sigbjørn Hjelmbrække satt på raden bortenfor.

- Jeg hørte bare et brak, og tenkte at det var ei bokhylla eller noe som raste, forteller masterstudent i samfunnsøkonomi Sigbjørn Hjelmbrække.

Han gikk bort for å se hva som hadde skjedd og fant flere nokså sjokkerte medstudenter.

- De satt jo ganske nært, påpeker Hjelmbrække. Hjelmbrække tok kontakt med Teknisk avdeling, som raskt var på plass på lesesalen. Det nedraste materialet ble lempet bort og området rundt sperret av med plastikkbånd. Håndverkere ble også bestilt.

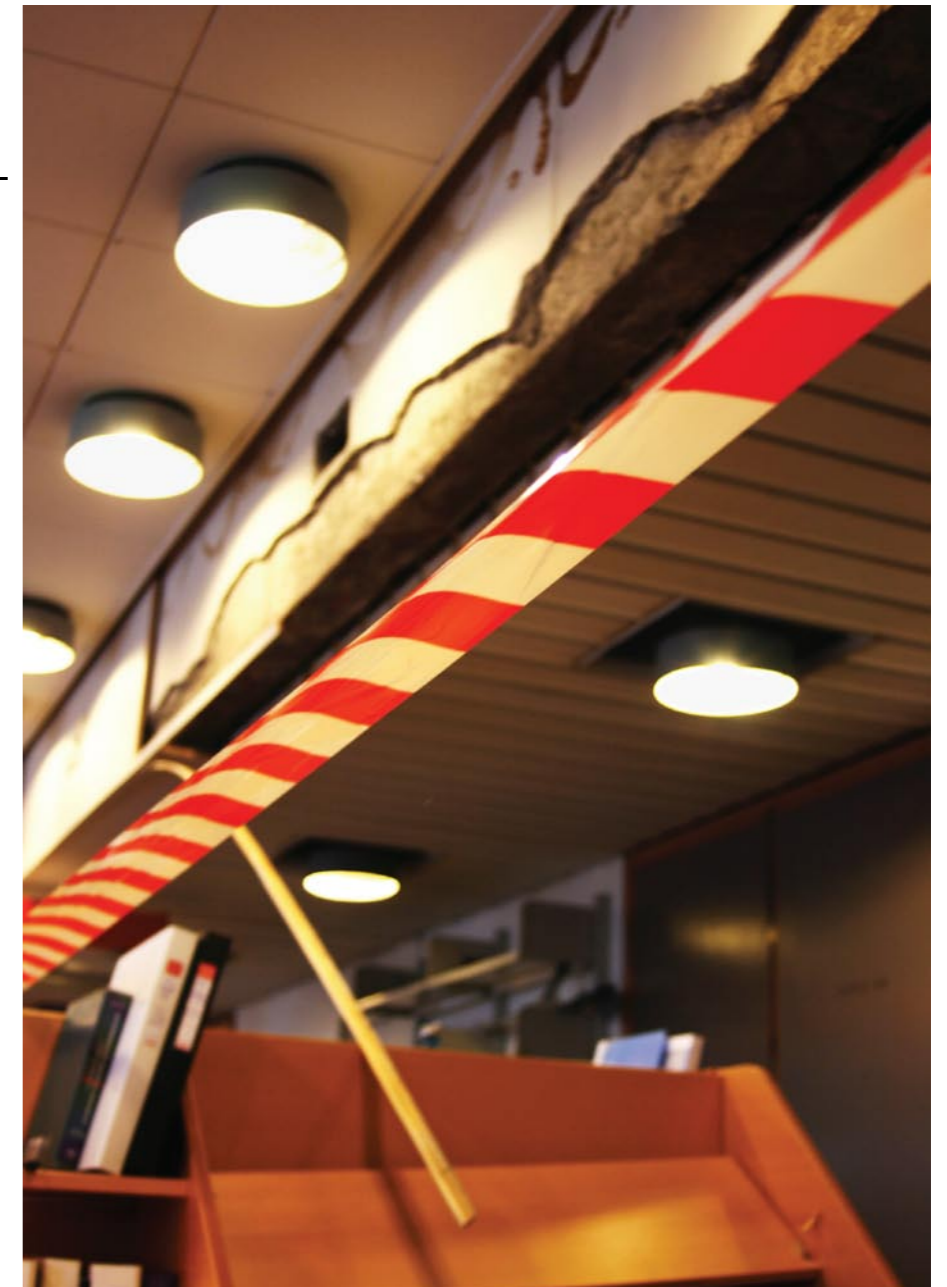
Men leder Kielland i Studentutvalget ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet fikk ikke høre om raset før Observator ringte henne tre dager senere.

- Det er uforståelig og helt uakseptabelt at jeg ikke får høre noe før det ringer en journalist og sier ”Hei, det har gått et ras på lesesalen i fjerde”. Fakultetet er nødt til å gå inn og forbedre informasjonsrutinene sine, sier hun.

At heller ikke det lokale arbeidsmiljøutvalget (LAMU) var informert gjør ifølge Kielland svikten enda verre, og hun har nå meldt den inn som egen sak på neste LAMU-møte.

- Teknisk må gå inn og se på rutinene og vurdere om dette kunne vært forhindret. Det er helt uakseptabelt at noe sånt kan skje. Det er jo ikke snakk om små masser som har rast.

Lesesalen skal etter planen pusses opp til

FALT NED: En stor bit av taket falt ned på skrivebordene på master-lesesalen i 4.etg. FOTO: Guri Lise Furnes Pettersen

sommeren. Kielland mener at rasuhellet bør føre til at framdriften i oppussingen økes.

For øvrig stoler hun på vurderingene fra teknisk og fakultetsadministrasjonen om at det er trygt på lesesalen også fram til oppussingen.

Områdeleder i Teknisk avdeling Viggo Stangebye-Nielsen sier at platen trolig har blitt tatt ned for å feste ledninger og deretter ikke har blitt satt ordentlig på plass. Han var ikke klar over at platen falt ned på en leseplass, men tror uansett

ikke at dette kunne fått alvorlige følger.

- Dette er veldig lette plater. De slår ikke igjennom, for å si det sånn, hevder han. Stangebye-Nielsen opplyser at hendelsen ikke får noe si for framdriften av oppussingen utover at taket blir sikret akkurat der platen raste. Han mener informasjonen har vært god nok.

- Dette skulle ikke være noen stor sak, men hvis studentutvalget føler at de burde vært informert tar vi det til etterretning, sier han.

Samfunnsøkonomenes støtteaksjon

31.oktober arrangeres Samfunnsøkonomenes Støtteaksjon for første gang. Inntektene skal gå til gatebarn i nordvest-Russland.

Tekst: Anna S. Brander

Foto: Catharina Vogt

- Det skal ikke være mulig å komme innom Blindern den 31. oktober uten å få med seg at Samfunnsøkonomenes Støtteaksjon er i gang, sier Catharina Vogt.

Bakgrunnen for aksjonen er samfunnsøkonomenes fagtur til Russland, nærmere bestemt Moskva og St. Petersburg. Der så økonomistudentene hvordan nyrike russere lever i overflod.

I sentrum av storbyene var fattigdommen vanskelig å finne blant designer-butikkene og turistattraksjonene, men de fikk likevel se en annen virkelighet under et møte med russiske gatebarn i St. Petersburg.

- Flere av barna hadde synlig dårlig helse, og mange av dem var rusmisbrukere. Noen sniffet lim rett foran studentene, forteller Vogt.

Skjev fremstilling

Skyggesidene i det russiske samfunnet får lite oppmerksomhet, mener hun. Gjennom aksjonen ønsker hun å bidra til å rette opp den skjeve fremstillingen. - Det er riktig at russerne nå opplever en eventyrlig økonomisk vekst, men det settes for lite fokus på at denne fremgangen foreløpig kun gagnar et lite mindretall, sier hun og legger til: - Sårene etter transisjonen er fortsatt tydelige.

Overgangen fra planøkonomi har vært alt annet enn smertefri, understreker aksjonslederen. I Nordvest-Russland gruer tusenvis av barn seg til morgendagen, og vet aldri om de kommer til å få nok mat. - Mens vi venter på at man skal komme dit at den jevne russer opplever en akseptabel levestandard må vi bidra med det vi kan, særlig for den gruppen som er mest utsatt, nemlig barna, forklarer

Foto: Barnehjemsbarn og vordende samfunnsøkonomer i St. Petersburg

initiativtaker Vogt.

"Mayday! Mayday!"

Aksjonskomiteen har nå rekruttert studentforeningene Frederik, Observator og EconLink som alle skal fungere som aktive partnere. Sammen håper Vogt at studentforeningene skal kunne gi et nødvendig løft til våre vanskeligstilte naboer.

- Det er ikke uten grunn at vi har lagt til ordene "Mayday! Mayday!" i tittelen for samfunnsøkonomenes første støtteaksjon. Det er utrolig hvordan en så brutal virkelighet kan eksistere i et av våre naboland uten at nordmenn engasjerer seg nevneverdig. Jeg tror det skyldes mangel på kunnskap om situasjonen, samtidig som at mange ikke vet hvordan de kan bidra, sier Vogt.

Nå satser komiteen på å få folk til å engasjere seg ved å vise dem at de kan gjøre en forskjell.

- Dette så vi tydelig da studentene kjøpte en fotball til gatebarna vi møtte, da ble det full jubel med en gang, forteller samfunnsøkonomistudenten. Da vi dro, sa den ene sosialarbeideren at hun ville beholde fotballen. En gutt dyttet den ut av hendene på henne, men han fikk fort kjøft av de andre gutta.

- De visste at hvis en av dem fikk den,

ville den fort bli solgt eller byttet for litt dop. Ballen var for viktig for dem til at de ville la dette skje, forteller den tidligere lederen av Amnesty Blindern.

Komiteen planlegger nå en informasjonskampanje om forholdene i forkant av aksjonsdagen. De har intervjuet gatebarn, og tilrettelegger også for å holde to fotoutstillinger ved universitetet.

- Den beste måten vi kan gjøre noe for barna i nordvest-Russland på er ved å støtte opp om programmet Røde Kors allerede har i området. Dette har vi sett med egne øyne at gir et godt tilbud til barna som lider mest, forteller hun.

Juleoverraskelse

- På selve dagen skal vi ha stands overalt på Universitetet, og vi fokuserer særlig på å rekruttere faddere til "Nabobarn i Nød". Vi har opprettet et eget fadderskap som kun koster 50 kroner i måneden for studenter, og 31. oktober er medlemskapet tilgjengelig for alle som besøker Samfunnsøkonomenes Støtteaksjon på stand, opplyser Vogt.

- I november lanserer vi dessuten årets fineste julegave til inntekt for gatebarna, dette blir en overraskelse. Denne må man skaffe til bestemor, kjæreste og alle kompisene, så følg med på lanseringen, oppfordrer samfunnsøkonomistudenten.

In a Backyard in St. Petersburg

by Catharina Vogt

"Ok, we're here! Remember to have an eye on your belongings. If you don't pay attention, it's gone! Our translator from the Red Cross, Gulam Khamidov, cries out the last messages to us. We're having difficulties to follow his speed. Khamidov talks, walks and acts three times quicker than any of us.

We've ended up running after Khamidov as Russia appeared to be the perfect travel destination for a student trip for students at economics. Russia enjoys increased respect nationally and internationally, and its government continues to demand to be taken back into the dominating and ruling world elite. After a turbulent transition from plan to marked economics, Russia has performed economic growth over the past few years as the country's natural resources provide an impressive income flow, stabilizing the Rubel. However, only the elite is invited to take part in the economic growth party, as a limited part of these funds are invested into strengthening institutions and social projects aimed at reducing poverty and increasing standards of living. Most Russians are left to observe that the distribution of wealth in the modern Russian society is very different from before the transition, and the human rights environment wanting to raise voices about these issues is choked to silence.

Key social problems remain urgent, while several newly rich Russians are having their extreme show-offs. One can see girls toddling around with their Pradas, surpassing each other when shopping at Russia's new designer shops, gladly wearing t-shirts claiming "Me, me, me!". Their boyfriends can read how to get a body like President Putin on the Internet, and by placing some of their inherited money on the Russian stock market, they can make their own fortunes overnight. One newly rich couple bought a chandelier they placed in the garage, not knowing where it is usually placed, only knowing that a chandelier is a sign of welfare. The elite compete for the world champion title in building of palaces. But when it comes to Russian children living at the street they pay no interest, as long as the children do not

stay in their street.

The poor part of the Russian population, is waiting for the 1990 pre-crisis GDP level to be reached, and yearns for someone to do something about Russia's embarrassing statistics. One fifth of the population is living below the poverty line. How about tempting tourists to come to Russia, by advertising for the country with the highest multi-drug resistant (MDR) TB rates in the world, showing its true face, mentioning the spectacular high HIV rates in tourist commercials on TV? According to the Head of the Federal HIV Centre, more than 1% of the Russian population is infected with this disease now. During the big economic breakdown, the majority of Russians lost their job. At the very same time, prices on alcoholics decreased to 1/50th of the former price, leading many depressed Russians to look for solutions in alcohol. This is causing many homes to be caught in a circle of violence. Both the alcohol and domestic violence contributes to a massive population decline, 700 000 per year, making Russia the only country in the world with a falling population rate. These social problems pose international as well as domestic challenges, leading 60 curious students from the Department of Economics travelling to Moscow and St. Petersburg.

So now, the group is to be found in the heels of a translator to learn more about the troublesome part of Russia...

...to be continued in Samfunnsøkonomenes Støtteaksjon brochure...

We started the marathon when we met Khamidov at the rail way station in St. Petersburg, carrying our heavy luggage through the metro system, giving us associations to an American military camp. "Go, go, go! Come on you guys!" Finally present at our hotel, we're given a constraint. "Only 20 of you can come as we risk scaring today's target off if we bring more people," Khamidov explains briefly before he again cries out "Come on! Let's go, go, go!" We run back into the metro cobweb, up into two, small, yellow busses to transport the whole group to the target.

Høstsemesteret er kort. Dessverre, i hvert fall for de av oss som liker å studere samfunnsøkonomi. Derfor er det synd at instituttet gjør semesteret enda kortere enn nødvendig, ved å presse alle eksamener inn i en droy uke i begynnelsen av desember.

Siste undervisningsuke er i år uke 42 og alle eksamener er lagt til slutten av uke 43 eller uke 44 (med ett unntak av Matte3 10. desember). Det gjør at

- Studentene får unødvendig liten tid til å repetere fram til eksamen.
- Studentene får sine eksamener tett opptil hverandre. Mange har to eksamener samme dag og fag som er obligatoriske å ta samme semester ligger dagene etter hverandre.

Flere dager mellom hver eksamen og lengre tid til å lese til eksamen etter undervisningsstopp ville helt klart vært positivt.

Studentene kunne lært seg mer fag og prestert bedre, i tillegg til at presset rundt eksamenssituasjonen ville blitt betraktelig redusert hvis man hadde fått tid til å roe seg ned mellom hver eksamen (nå som psykisk helse er på agenda).

Studentenes faglige ferdigheter er likevel det viktigste argumentet. Målet med undervisningen er at vi skal lære oss mest mulig, ikke sant? Spørsmålet er studentenes kunnskaper veier tyngre enn argumentet om at profesorene ikke vil sitte med eksamensretting i romjulen.

Vi mener helt klart at det bør gjøre det. Juleferie er viktig, og er instituttets ansatte vel forunt. Men kanskje kunne dette praktiske problemet løses på en annen måte, for eksempel ved å ta i bruk flere januar dager?

Instituttet bør legge sin stolthet i ferdighetene til studentene som går ut herfra, og da må vi ta i bruk så mye tid som mulig. To uker ekstra læring fram mot eksamen er uvurderlig. Ved andre institutter, universiteter og høyskoler går semesteret helt fram til 22. desember. Hvorfor gjør det ikke også det ved økonomisk institutt?

Ragnhild Haugli Bråten
Fagutvalget

Fagutvalget skal ta opp denne saken i Programrådet. Innspill og argumenter taes imot med takk. Skriv til fagutvalget@econ.uio.no

Nye og gamle helter

Etter en lang og stolt historie med to nobelpriser, har året kommet hvor Økonomisk Institutt feirer 75 år. I innledningen av feiringen ga rektor ros og fleipet. Deretter tok internasjonale stjerner over showet. Instituttets gallionsfigurer, Frisch og Haavelmo ble hedret, før instituttets nye flaggskip kom i fokus. ESOP har nå åpnet, og med det ruller 100 millioner kroner gradvis inn på konto. Forskningen på "den nordiske modellen" kan for alvor ta fatt.

Tekst: Rasmus Bøgh Holmen

Fra botanikk til matematikk

Økonomifaget har fra første stund vært en del av en del universitets virke. Tre år etter at Universitetet i Christiania ble grunnlagt i 1811, ble det opprettet en stilling i "Statoeconomiske videnskaber". Universitetets første økonom var Christen Smith (1785-1816).

Stillingen inkluderte også botanikk idet myndighetene mente at det var viktig å finne vekster som kunne gi grunnlag for ny næringsvirksomhet.

Smith døde før han tiltrådte embetet, og satt derfor ingen varige spor i det økonomiske fagmiljøet. I lang tid var økonomi ikke et eksamensfag og studentene uteble. Politisk økonomi har blitt undervist i siden 1830 og det var mulig å oppnå en akademisk grad innen fagområdet i 1905.

Universitetets første betydelige fagøkonomen var Anton Martin Schweigaard (1808-1870). Han var praktisk og empiristisk orientert og drev i tillegg med jus og statistikk. Schweigaard var dessuten en innflytelsesrik stortingsmann med liberalistiske idealer.

Den tredje av universitetets økonomer fra 1800-tallet som er verdt å nevne er Torkel Halvorsen Aschehoug (1822-1909). Også han var stortings-

mann, dog noe mer konservativ enn Schweigaard. Aschehoug var aktiv innen filosofi og jus, og spilte en sentral rolle ved innføringen av parlamentarismen.

I innledningen av forrige århundre fortsatte norske sosialøkon-

mer å ha tette bånd til jus og filosofi. Den store lederskikkelsen ble etter hvert Ragnar Anton Kittil Frisch (1895-1973). Frisch bidro sterkt til å gjøre statistikk og matematikk til en viktig del av økonomifaget og regnes som en av fedrene til den

moderne økonometrien. I tillegg var han en av grunnleggerne av *the Econometric Society* og den første redaktøren av tidskriftet *Econometrica*.

I 1932 etablerte han instituttet som vi i dag kjenner som Økonomisk

Institutt. Instituttet var i sin barndom et rent forskningsinstitutt finansiert av *the Rockefeller Foundation* og andre eksterne sponsorer. Embetsstudiet i sosialøkonomi ble i 1934 innført av Stortinget som et studium i en seksjon for økonomi underlagt *Det Juridiske Fakultet*. Allerede den gang var studiet sterkt influert av matematikk og statistikk mye takket være Ragnar Frisch.

Frisch lot sine elever slippe tidlig til i forskning, og deres arbeider skulle få stor betydning for den makroøkonomiske planleggingen i etterkrigstidens Norge. Hans to mest betydningsfulle elever var antakelig Trygve Magnus Haavelmo (1911-1999) og Leif Johansen (1930-1982). Ragnar Frisch og Jan Tinbergen fra Nederland ble i 1969 de to første nobelprisvinnerne i økonomi, dette på bakgrunn av deres fundamentale arbeider innen økonometri. Tjuve år senere fikk Haavelmo nobelprisen, også han som følge av økonometriske arbeider. Vi skal komme tilbake til Frisch og Haavelmo senere i artikkelen.

Før vi går videre vil det være på sin plass å si et par ord til om Leif Johansen som har en tendens til å komme i skyggen av sine to kolleger. Johansen ble av mange regnet som arvtakeren til Frisch på Blindern. Politisk var han kommunist og han var særlig opptatt av forholdet mellom marked og planlegging.

I sin doktoravhandling utledet han en makroøkonomisk planleggingsmodell som er forgjengeren til MSG-modellen som i dag brukes ved Finansdepartementet. Johansen døde dessverre relativt tidlig og dette kan være grunnen til at han ikke fikk flere store akademiske utmerkelser.

Frischs institutt forble et uavhengig forskningsinstitutt inntil 1966 da det ble sammenslått med seksjonen for økonomi som hittil hadde tatt seg av økonomiutdanningen. Det utvidede *Sosialøkonomisk Institutt* ble en del av et nytt fakultet – *Det Samfunnsvitenskapelige Fakultet*. To år etter sammenslåingen flyttet instituttet fra Frederiksgate 3 i sentrum av Oslo til den nye universitetscampusen på Blindern. I dag har Økonomisk Institutt om lag 800 studenter på bachelor og

masternivå og 40 studenter på doktorgradsnivå. Den akademiske stallen teller 36 personer, hvorav brorparten er ansatt innen økonomi. De øvrige er ansatt innen matematikk, statistikk og demografi. I forskningen samarbeider instituttet særlig tett med Frischsenteret nasjonalt. Internasjonalt har instituttet en rekke formelle avtaler om forskningssamarbeid med enheter ved anerkjente universiteter.

Ros fra rektor

I anledning Økonomisk Institutt 75-årsjubileum ble det 20. september arrangert en halvdagskonferanse i Georg Sverdrups hus. Konferansen ble åpnet av rektor ved Universitetet i Oslo, Geir Ellingsrud. Ellingsruds innlegg var preget av mye ros og en del humoristiske innslag. Han innledet med å gjennomgå en del av Økonomisk Institutt historie, før han hedret instituttets to nobelprisvinnere. Ellingsrud trakk deretter frem tre områder hvor instituttet har utmerket seg spesielt:

Før det første hevdet han at instituttet er svært internasjonalt orientert. Dette kommer frem både på forskningsfronten hvor 27 % av publikasjonene innehar internasjonale bidrag, og på studiefrenten der utvekslingsmulighetene lenge har vært svært gode begge veier.

Før det andre understrekte Ellingsrud den betydelige innflytelsen instituttet har hatt på det norske samfunnet ved utformingen av de økonomiske og politiske systemer. "Kanskje for sterk vil noen si?" fleipet Ellingsrud og henviste til flere statsministere fra ulike partier, men understreket samtidig at anledningen for en slik diskusjon neppe var den rette.

Rådgivning og beslutningstaking har lagt rammevilkår for næringspolitikk, pengepolitikk, skatteinntektspolitikk, utformingen av velferdsstaten og innretningen av oljefondet. Arbeidslivsorganisasjonene og offentlig institusjoner som departementene, Norges Bank og SSB har vært sterkt influerte. I den senere tid har samfunnsøkonomer dessuten stått sterkt innen bank og finans, konsulentbransjen

og i enkelte andre deler av næringslivet.

Sist, men ikke minst, nevner matematikeren Ellingsrud instituttets utstrakte tradisjon for å bruk av matematikk og statistikk i sammenheng med økonomi. Dette er neppe like uvanlig i dag, men det er like vel verdt å merke seg

”Stillingen inkluderte også botanikk idet myndighetene mente at det var viktig å finne vekster som kunne gi grunnlag for ny næringsvirksomhet.”

siden instituttet har vært en pioner på området. Ellingsrud viser til instituttets rolle ved etableringen av den moderne økonometrien.

At nylig pensjonerte Knut Sydsæters diverse lærebøker brukes av økonomistudenter verden over er et tegn på at instituttet fortsatt stiller sterkt innen metode. Dette kommer til uttrykk gjennom Økonomisk Instituttets relativt omfattende emnetilbud innen metode-fag, da særlig økonometri.

Gamle helter stadig aktuelle

To av de tre inviterte talerne på halvdagskonferansen dedikerte mye av sin taletid til instituttets nobelprisvinnere – Trygve Haavelmo og Ragnar Frisch.

Professor James J. Heckman fra *University of Chicago*, en annen nobelprisvinner, brukte sitt foredrag til å gjennomgå Haavelmos banebrytende bidrag innen økonometri. Særlig fokus rettet han mot *”The Probability Approach in Econometrics”* fra 1944, en artikkel som er høyst leseverdige den dag i dag.

Utover økonometriske utledninger fremhevet Heckman Haavelmos etablering av rammeverk og metodologi som gjorde det mulig å betrakte teori og empiri i lys av hverandre. Haavelmo er mannen bak flere viktige teoretiske avklaringer og prinsipper.

Et eksempel er økonometriens skille mellom vitenskapelig teori, matematisk analyse og praktisk hypotesetesting. I likhet med Haavelmo mente Heckman at ingen helt har lyktes med Haavelmos forskningsprosjekt i praksis. Både Heckman og den påfølgende foredragsholderen var enig med Haavelmo i at god modellering er svært krevende,

men ønskelig. Heckman viet også en del av sitt foredrag til å fortelle om Haavelmos arbeidernes innflytelse i kretsen rundt *Cowles-Commission* (senere *Cowles Foundation*). Dette var et miljø særlig dominert av økonomer fra *University of Chicago* og *Yale University*, men også av

en del økonomer fra Universitetet i Oslo. *Cowles-Commission* ble kjennetegnet av en empirisk og metodisk innfallsvinkel og krediteres store deler av æren for introduksjonen av økonometri og generell

GAMLE ØI: Frederiksgate 3 var økonomenes høyborg inntil 1968 og ga navnet til studentforeningen Frederik.

likevektsteori i økonomi.

Mary Morgan, en økonomisk historiker fra *London School of Economics and Political Science*, fortsatte i samme spor som Heckman. Hun tok like fullt noen skritt tilbake i tid. Morgan innledet med å gå gjennom økonometriens relativt knappe forhistorie. Det vil være misvisende å påstå at den første generasjonen økonometrikere gjorde stort av seg. Riktignok lagde Quesnay en pent dekorert økonometrisk tabell allerede på

1760-tallet mens Alfred Marshall og Irving Fisher delvis var innom fagområdet på slutten av 1800-tallet, men stort mer er det ikke å fortelle.

Da var det noe annet med den andre generasjonen økonometrikere, generasjonen som sto for økonometriens gjennombrudd. Her ble flere kjenninger nevnt. Slutsky beskrev den økonomiske utviklingen som et resultat av sjokk og trend. Tinberg ville beskrive statiske enkeltøkonomier, for eksempel Holland og *the Great Depression*, uten å bry seg om overførbarhet av modellen til andre tider. Koopman på sin side påpekte viktigheten av realismen ved modellen. Økonometrien forbandt matematikk,

statistikk og empiri sammen med økonomi, og modeller ble en naturlig del av økonomifaget. Morgan poengterte at det sentrale med bidraget ikke var overgangen fra teori i ord til teori i matematikk, men snarere talt den nye måten å resonnerer på.

Slaget om empiriske og matematiske modeller innen økonomifaget ble frontet av økonomer fra *Chicagoskolen* og vårt eget institutt. Her kommer våre helter inn. Morgan beskrev Frisch

og Haavelmo innfallsvinkel som *the Galilean approach* fordi de tenkte seg en gjensidig påvirkning mellom teori, modeller og verden.

Frisch trakk selv frem seks praktiske resonneringsstiler hvorav de fire første sto sentrale i økonometrien – matematiske postulatisk, statistisk, analogisk modellistisk, eksperimentell, taksonomisk og evolusjonistisk. Morgan la i sitt foredrag til casestudier som en sjuende praktisk resonneringsstil. Hun pekte deretter på Frischs vitale skille mellom formalisering (tildeling av form) og resonnering (tilfresstillende representasjon).

Til slutt tok Morgan for seg Haavelmos publikasjon *”Modeling as a Mode of Experiment”*. En av grunntankene var at økonomien er et eneste naturlig eksperiment med data som kan benyttes til modellering. Morgan gikk faktisk så langt som å kalle publikasjonen den viktigste innen økonometrien i det tjuende århundre. Både Heckman og Morgan avviste at Frisch og Haavelmo bare har viktige historiske posisjoner, men hevdet derimot at de er stadig aktuelle den dag i dag. Observator sier bare: *Go Frisch & Haavelmo!*

Nye helters ”Fremragende forskning”

Det begynner imidlertid til å bli en stund siden Haavelmo og Frischs æra. Det er derfor spesielt kjærkomment at Økonomisk Institutt som én av ti forskningsinstitusjoner i landet ble tildelt et ”senter for fremragende forskning”.

Det nye senteret har fått navnet *Equality, Social Organization, and Performance (ESOP)* og ble offisielt åpnet 24. september. Med ESOP følger det 100 millioner kroner fra Norsk Forskningsråd fordelt over 10 år. Senteret ledes av professor Karl Ove ”Kalle” Moene og involverer en rekke ansatte fra instituttet og Frischsenteret. Med tanke på undervisning vil senteret lede til en del nyansettelsler og kanskje på sikt nye emner. Det vil også føre til at enkelte vitenskapelige ansatte blir ”frikjøpt” fra undervisning.

Moene fikk anledning til å presentere en del av ESOPs arbeid, da Økonomisk

Institutt hadde æren av å arrangere *European Association of Labour Economics Conference 20.-22. september*. ESOP har et internasjonalt nettverk. Det var en fra dette nettverket som skulle holde det siste foredraget på 75.årskonferansen. Raquel Ferenández er fra *University of New York* og holdt et foredrag med tittelen *Culture and Economics*.

Utfordringen ved tolkning av kultur er at avvikene i holdninger og preferanser er usynlige og derfor lett kan forveksles med variasjoner i omgivelsene. Ulike kulturer reflekterer ulike meningsfelleskap. Ferenández trakk frem forskjeller i holdningene til rase nord og sør i USA som et eksempel og utalte *”man lærer sine barn hva man selv er”*.

Etter at kulturbegrepet var etablert, viet Ferenández resten av sitt foredrag til å fortelle om kvinners økende deltakelse i det amerikanske arbeidslivet. Hun skisserte mulige årsaker som endringer i holdninger og overgangen fra ”muskelarbeid” til ”hjernearbeid”. En av hennes teser var at kvinner får insentiver til å studere og arbeide fordi menn med yrkesaktive mødre foretrekker yrkesaktive koner. Dette kunne tenkes å gå andre veien, men Ferenández forskning tyder på at kvinner i liten grad forklarer hvor mye menn arbeider.

Yrkesdeltakelsen av amerikanske kvinner av ulik etnisitet ble sammenliknet. Her har norske migranter gått fra å være typiske husmødre til å bli blant de mest yrkesaktive. Videre tenderer etniske grupper som ofte bor i samme nabolag til å ha konvergerende holdninger, for eksempel italienere, japanere og meksikanere.

Ferenández konkluderte med at arbeid er den beste måten for kvinner å bli selvstendige.

Foredraget var interessant, men ligger et stykke unna kjernen av ESOPs forskning.

Denne forskningen handler primært om hvordan de nordiske land har lykkes relativt godt i et økonomisk perspektiv, da i form av høy økonomisk vekst, lav arbeidsledighet, små klasseforskjeller og ganske effektiv ressursallokering. Dette står i motsetning til en del økonomisk teori som tilsier at de nordiske landene

har ”for små” lønnsforskjeller, ”for sjenerøse” velferdstater, ”for høye” skatter og ”for sterke” fagforeninger.

”I hvilken grad er Nordens suksess på grunn av eller til tross av disse omstendighetene?”, *”Må modellene endres eller holder det å endre detaljer ved modellene?”*, *”Finnes det et alternativ til Washington Consensus og hva er i så fall dette?”*, *”I hvilken grad kan nye erfaringer overføres til andre land og da utviklingsland især?”* – dette er spørsmål som tas opp ved det nye senteret. Det er essensielt å forstå samspillet mellom politikk, institusjoner, økonomisk fordeling og langsiktig økonomisk utvikling. Godt utarbeidede samfunnsinstitusjoner og oppbygging av tillit gjennom arbeidslivsorganisasjoner nevnes som mulige medvirkende faktorer til Nordens suksess.

Diskusjonen rundt ESOPs forskning var tema for årets festdebatt. Her var det liten uenighet å spore mellom Kalle Moene og han utfordrere.

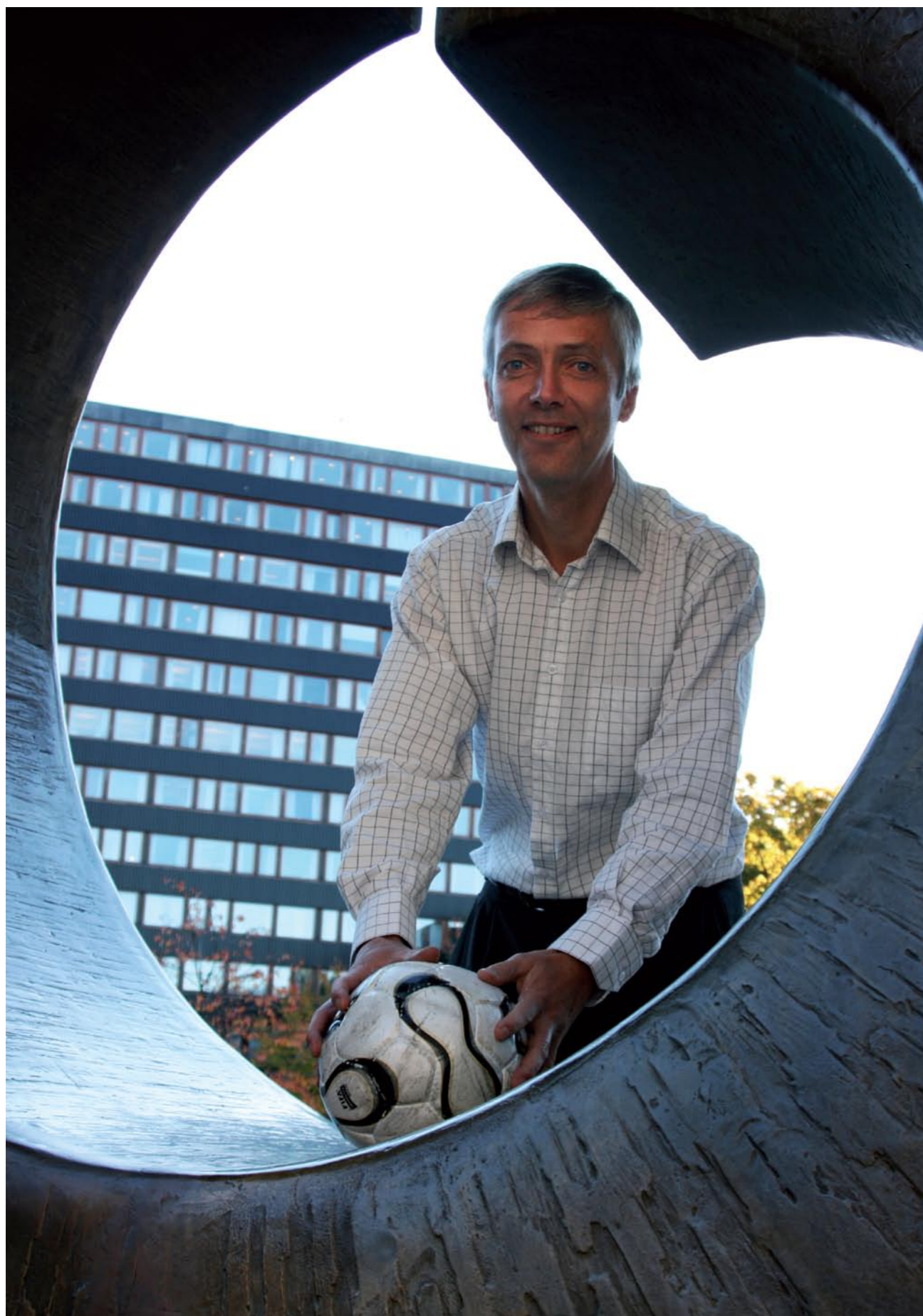
Det ble det satt et lite spørsmålstegn om man kunne snakke om en enhetlig nordisk modell. Moene svarte at det selvsagt er forskjeller, men at grunntrekkene mellom de nordiske landene er ganske like.

Man kunne isteden ha snakket om en europeisk modell som er mer rendyrket i Nord-Europa. Videre understrekte Moene at man må være varsom med å eksportere ”suksesshistorier” og idet man gir råd til utviklingsland. Panelet konkluderte med at de finnes et alternativ til *”Washington Consensus”*.

Observator er spent på hva konklusjonene i ESOPs forskning blir, vi får satse på fortsatt gode tider for Norden i fremtiden.

For øvrig kan det nevnes at *Institutt for Statsvitenskap* har jubileum i år da det fyller 50 år. Det er godt å vite at vi lett knuser statsviterne med 25 år. Vi i Observator åpner herved champagnen og ønsker Økonomisk Institutt til lykke med 75-årsjubileet!

Takk til: Postdoktor Kåre Bævre ved ØI for gjennomlesing og kommentarer.

Holden-metoden

Han er ikke noen Tom Nordlie, hevder økonomiprofessoren selv. Men på fotballbanen sørger Steinar Holden for høy temperatur.

TEKST: Peter Grutle og Anna Brander

FOTO: Guri Lise Furnes Pettersen

ET GOOGLE-SØK på "Steinar Holden" åpner en internett-sluse av artikler fulle av faguttrykk og ord som "lønn", "arbeidsinnvandring", "rente" og "inflasjon". Steinar Holden er kritisk til Gjedrem, og sentralbanksjefen burde ta mindre hensyn til inflasjonstallene. Professor Holden er skeptisk til "opsjonsfesten", står det, mens økonomens isblå øyne selvsikkert møter kamera.

MEN SÅ: Blant de 32.500 treffene, dukker Høvik ILs hjemmeside opp: "Kasserer i fotballstyret: Steinar Holden".
- Jeg var aldri noen god fotballspiller selv, innrømmer professoren, trygt plassert på kontoret.
Det har imidlertid ikke fått ham til å sette fotballskoene på hyllen, og lidenskapen for å sparke ball har han brakt videre til neste generasjon Holden. I dag er han trener for yngstemann slik han i sin tid var det for eldstemann, og karrieren som fotballtrener har nå vart 12 år.
- Hvordan går det med laget ditt?
- Ikke så veldig godt, forteller Steinar og bryter ut i latter.
- Jeg tror det går bedre med laget til Ragnar Nymoen, som også er fotballtrener. Det henger nok sammen med at de både har en bedre klubb og at han er en god trener for å si det sånn. Vi har en liten klubb, så de beste spillerne forsvinner til større klubber. Dermed kan vi aldri

kjempe mot de beste, forklarer han.
- Men vi har hatt det gøy i mange år.

STEINAR FORTELLER at som fotballtrener kan det bli nokså mye engasjement på sidelinjen og av og til temperament hvis han er misfornøyd. Selv tror han mange kan ha vanskelig for å forestille seg den temperamentsfulle Steinar.

- Det er nok noen kamper hvor studentene ville ha blitt overrasket over å se meg tror jeg. Men hvis de hadde sett Ragnar Nymoen som trener, så tror jeg også de hadde blitt overrasket, sier han og smiler.
- Er det slik dere får ut aggresjonen?
- Jeg skjeller ikke ut noen spillere altså, det gjør jeg ikke. Men det er klart man blir engasjert, det blir man. Men det er ikke Tom Nordlie dette her, forsikrer Holden.

TIL TROSS FOR begrenset fotballtalent, har professoren hatt en trygg oppvekst på Eiksmarka i Bærum. På videregående valgte den unge Holden faget "sosialøkonomi", noe som skulle bli avgjørende for resten av livet til Bærums-gutten.

Det gikk ikke lenge før han var sikker på at det var økonomi han hadde lyst til å studere videre. På universitetet ble han raskt en aktiv student, blant annet som redaktør for Observator i drøyt et år og

medlem av AIESEC med jobbutveksling til Ungarn.

PROFESJONSUTDANNINGEN var ikke nok for den kunnskapstørste økonom, og i 1990 fikk Holden sin Dr. Polit.-tittel.

I dag forsker han på flere emner. En ting han har forsket mye på er om lønningene kan reduseres nominelt, om de er stive nedover. Dette er temaer han undersøkt fra ulike vinkler veldig lenge, helt fra sine første arbeider.

- Da jeg startet som stipendiat i 1986 var det veldig aktivt miljø innen arbeidsmarkedsteori og lønnsforhandlinger, med blant andre Karl Ove Moene, Michael Hoel, Asbjørn Rødseth og Jon Strand. Dette var temaer jeg synes hørtes spennende ut, så det var her jeg tok fatt på min forskningskarriere.

OM FORSKNINGEN har vært spennende for Holden, har Holden vært minst like spennende for omverdenen. Etterspørselen etter Holden-tid overgår tilbudet, og det kjempes daglig en hard kamp om minutter av professorens tid.
- Tidsbudsjettet går ikke opp! Derfor får jeg på noen områder ikke gjort en så god jobb som jeg synes jeg burde, forteller han.

Far til Anders (19), Mari (17) og Eivind (11), fotballtrener, professor, rådgiver for

Norges Bank, og fast medlem av Dagens Næringslivs rentepanel. Listen fortsetter, og er like imponerende som den er utmattende lang.

- Jeg får ikke fulgt opp de forpliktelsene jeg føler jeg har, og det kan være slitsomt. Dels skyldes jo det at jeg har tatt på meg for mye, men det er ikke alltid lett å si nei til ting heller. Jeg liker å gjøre en ordentlig jobb. Da er det ikke så morsomt når ting ikke alltid blir gjort så godt som jeg gjerne ville, forteller Holden tankefullt.

FORSKNINGSLIVET HAR også sine utfordringer: Hver publikasjon er en omstendelig prosess, som når som helst kan vise seg å være en blindvei.

- Man sliter i årevis med en artikkel og sender til vitenskapelige tidsskrifter, men det er veldig mye refusering. Det gjør det vanskelig å nå frem med forskningen, sier økonomen.

- Hva som er god økonomisk forskning er ikke objektivt vurderbart, det kommer an på den vurderingen som gjøres av referereer og redaktører i vitenskapelige tidsskrifter. Dette er helt klart et frustrasjonsmoment jeg deler med mange, tror Holden.

Likevel kan han vanskelig se for seg et annet system som ville fungere bedre.

- Heldigvis skriver en jo flere artikler. Har en uflaks med noen, så har en gjerne bedre hell med andre, poengterer han.

OM IKKE LENGE har Holden tilbrakt 15 år som professor på heltid ved universitetet. Og publiseringsvansker og tidspres til tross – professoren elsker sin arbeidsplass. Han forteller ivrig om hvor gøy det er gøy å forske, lese og lære om ting han er interessert i. Også undervisningen er for det meste spennende.

- Ikke alltid, men som oftest, understreker professoren.

- Det kommer an på hvordan det går med mine forelesninger. Jeg er fornøyd om det er klart og greit det jeg sier, og om jeg får på følelsen at studentene får noe ut av det.

Holden liker også godt å komme i kontakt med unge og dyktige mennesker som er interessert i det faget han selv synes er så spennende, selv om kontakten med studentene er blitt noe mindre enn før.

Som oftest blir Holden sittende ufrivillig

alene i konferansetiden.

- På ECON1310 er det veldig mange studenter, men det er sjelden noen som kommer opp i konferansetiden og færre enn for ti år siden. Av og til kommer det studenter som har en liste med spørsmål om ting de har jobbet med, men ikke forstått. Da pleier de å forstå veldig raskt når det forklares, fordi de har tenkt på problemene på forhånd. Hvis en har tenkt ordentlig på en problemstilling, men likevel sliter, er det veldig lurt å gå og spørre, oppfordrer han.

- Da som ellers kan man stille dumme spørsmål, det er ikke noe problem i det hele tatt, forsikrer økonomiprofessoren.

OM STEINAR var i Stoltenbergs sko for

en dag, ville han ha sørget for at det ble et bedre budsjett for forskningssektoren enn det ble i fjor.

- Det er kanskje ikke det viktigste som må gjøres, men det er i hvert fall en ting som burde gjøres.

Videre ville han ha sørget for at handlingsregelen ble "overoppfylt", at det ble en strammere finanspolitikk i år.

- Nå er det så mye fart i den norske økonomien at de burde ha en litt strammere politikk.

Hvis Steinar Holden kunne velge en person over en kopp kaffe, død eller levende, er han ikke i tvil: Olav Tryggvason!

- Jeg skulle likt å se om han kunne løpe på årene på vikingskipet mens de rodde, som det står at han kunne. I følge min far var han den største idrettsmann som noensinne har

levd i Norge. Det har far intet grunnlag for å vurdere, men det kunne jo ha vært morsomt å sjekke, sier Holden, og skuer ut over Blindern fra sin intellektuelle høyborg av et kontor.

De blå øynene signaliserer tydelig at Holdens tanker er andre steder. Tenker han på Gjødrem som hevet renten på siste rentemøte, til tross for at Holden advarte mot dette for første gang i sin tid i DNs rentepanel? Barna? Drømmer han om å kapre Olav Tryggvason til fotballaget slik at de endelig kan slå Ragnar Nyemoens fotballag?

Det er det kun én som vet.

Debattfest:

Torsdag 27. september arrangerte Fagutvalget debattfest sammen med **FREDERIK**. Debattantene skulle diskutere temaet "Kan den nordiske modellen eksporteres", og deltakerne var professor i økonomi ved UiO, Kalle Moene, Lars Peder Nordbakken, selvstendig konsulent og siviløkonom, samt Vegard Hole, samfunnsøkonomistudent som for anledningen var ikledd sin Attac-hatt.

Tekst: Kathrine Lebesby

Først ute var Nordbakken. Han la vekt på at den nordiske modellen kan bli et modelltyranni som overskygger at det faktisk er store individuelle forskjeller.

- Vi må se på hva som har gjort de nordiske landene fremgangsrike, og ta lærdom av dette. Det betyr imidlertid ikke at denne informasjonen er universelle sannheter, understreket han.

- Man kan ta lærdom av essensen i de nordiske landenes suksess, men å direkte overføre en modell fra et land til et annet vil være en imperialistisk voldtekt, påsto konsulenten.

Nestemann på talerstolen var Kalle Moene, som nylig har blitt tildelt 100 forskningsmillioner til sitt "Senter for Fremragende Forskning". ESOP-senteret

skal forske på hvordan og hvorfor den nordiske modellen virker som den skal. Ordstyrer Aanund Hylland benyttet anledningen til å påpeke det spesielle ved at senteret påberoper seg "fremragende" forskning allerede før forskningen har påbegynt.

- Det vanlige er vel at det er omverdenen som vurderer kvaliteten på forskningen etter at den er kommet i gang, humorserte professoren.

- Det finnes en modell som synes å være felles for de nordiske landene, innledet Moene.

- Noe av det viktigste ved den nordiske modellen er komplementaritet mellom ordninger, for eksempel mellom arbeidsmarkedet i de skandinaviske landene og ordningen med en velferdsstat, forklarte han videre.

De politiske partiene i de nordiske landene er mye likere enn i andre land, som en konsekvens av at de skal konkurrere om velgere som arbeidsmarkedet har gjort mer like enn andre land. Den sjenerøse velferdsstaten forsterker også muligheten for lønnsammenpressing i arbeidsmarkedet, både nedenfra og ovenfra. Dette virker som et subsidie for de mest produktive delene av økonomien samtidig som de minst produktive bedriftene utrangeres fortere, og gjen-

nomsnittproduktiviteten i økonomien øker. Det er det som har skjedd i de skandinaviske landene, forklarte professoren.

Til tross for de nordiske landenes suksess, ønsket ikke Moene at utviklingslandene skal forsøke seg på noen blåkopi av den nordiske oppskriften.

- Å bli inspirert av er noe annet enn å imitere, understreket han.

Deretter kom samfunnsøkonomistudenten Vegard Hole på banen. Moene er forøvrig en av Holes veiledere, noe mange mente Holes innlegg bar noe preg av. Han unngikk debattens hovedtema modelleksport, og tok opp alternative temaer som politisk handlingsrom og aktiv styring av økonomien.

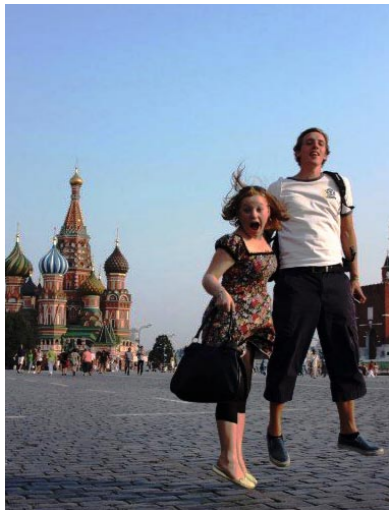
- Vi har ført denne politikken (kapitalkontroll, journ.anm.) i 40 år. Vi ble rikest i verden, lykkeligst, de mest konkurransedyktige og ikke minst penest, argumenterte Hole.

- Jeg kommer fra Attac, og da må jeg si stygge ting om Verdensbanken og WTO, sa masterstudenten, og la til:

- Noe vi kan lære av den nordiske modellen er at det er flere veier til utvikling enn "the Washington consensus", som er et skoleeksempel på en imperialistisk voldtekt.

RUSSIAN STYLE

MOSKVA OG ST.PETERSBURG

FLERE BILDER HER: <http://FORENINGER.U10.NO/FREDERIK>

Samføk.fest
27.09-2007

Husk neste fest, 1. november!

Kommer: SuperTorsdag! "Frederik arrangerer fest m/ quiz på u1!" 1.november kl. 19.00

Husk: "It's not just Good, It's Sonic Good!"

Flere bilder på:

<http://foreninger.uio.no/frederik>

Hvordan bli en tiger

De asiatiske tigrene Taiwan, Singapore, Hong Kong og Sør-Korea fikk navnet etter eventyrlig vekst og industrialisering fra tidlig 60-tall til 90-tallet. De enorme forskjellene landene imellom med hensyn til valg av politikk viser at det er flere veier til Rom.

Tekst: Marius Johansen

Økonomisk utvikling og teknologisk fremgang har sammen sørget for å heve levestandarden i samfunnet til høyder tidligere sett på som uoppnåelige.

De siste 30 år har økonomier utenfor Vesten opplevd samme utvikling, bare at utviklingen der har gått mye raskere enn den gjorde i Vesten, og vi kan nok omtale fenomenet som en meget hurtig "catching up"-prosess.

Blant annet Kina, Sør-Korea og Hong-Kong inngår i denne gruppen land. Sistnevnte hadde i 2006 i en BNP-vekst på 6.8 prosent. Det bør være rimelig opplagt at en slik økonomisk ytelse over 30 år påvirker velstandsnivået i et land enormt.

De asiatiske tigrene og Kina har hatt en betydelig økonomisk utvikling de siste 30 år. Ingen av disse landene har vært hovedmål for verdens industriland hva økonomisk bistand angår.

Med andre ord; vi har en gruppe land som har gjort egne grep med sine samfunn og økonomiske systemer.

Disse grepene har gitt meget god økonomisk vekst (å hevde noe annet vil være å si at utviklingen skyldes enten tilfeldigheter eller kun eksterne faktorer).

Det fremgår klart at land kan påvirke sitt eget velstandsnivå. Hvordan? Jo, ved å tilrettelegge for økonomiske vekst.

Dette er i prinsippet en meget enkel sak; det offentlige må gjøre det lettere å skape verdier (siden det offentlige må antas å være den lovgivende og lovhevende instans), og i tillegg bidra til å øke mulighetene for verdiskapning.

Eksempler på hvordan det offentlige kan bidra til å øke verdiskapningen er blant annet investering i essensiell infrastruktur og grunnutdanning for det brede lag av befolkning. Disse typene offentlig aktivitet har funnet sted i samtlige av dagens industrialiserte land.

I et utviklingsperspektiv vil valg av økonomisk hensyn være fundamentalt. Men – en kjapp titt på realitetene gir oss en grei pekepinn på hvilket system land som ønsker økonomisk fremgang bør satse på.

Samtlige av verdens velstående land er i større eller mindre grad sosialdemokratier.

At det er store forskjeller mellom land (for eksempel mellom de skandinaviske landene og USA, mellom Hong-Kong og Sør-Korea) er også klart. Men i alle rike land gjør det offentlige beslag på en del av bedriftenes fortjeneste gjennom skatter og avgifter, for så å bruke disse midlene på overføringer og å finansiere offentlige prosjekter og oppgaver.

Å forvente at et underutviklet land skal utvikle seg til å bli rikt (samt oppnå generell velstandsøkning for det brede lag av befolkningen) ved hjelp av et rent plan- eller markedsøkonomisk system er ikke bare lite realistisk økonomisk sett, men også realpolitisk sett.

Det politiske, økonomiske og juridiske system i et land må innredes på et slikt vis at det tillater økt økonomisk vekst *over tid*, i tillegg til at til den økonomiske veksten faktisk fører til at folk ender opp med en høyere levestandard.

Hvilke aspekter av økt levestandard som er viktigst er antakelig ikke det mest debatterte spørsmålet innen veksteori. De fleste vil imidlertid antakelig være enige om hva som er viktigst; nemlig å sørge for at grunnleggende behov

MOHAMMAD YUNUS: Nobelprisvinneren Mohammad Yunus har bidratt til at mikrokreditt-ordninger har fått økt fokus.

for mat og rent vann dekkes, at folk får en viss grad av utdanning, at folk får tilgang på medisiner og grunnleggende helsetjenester.

Det finnes mange konkrete eksempler på hva som kan gi bedre muligheter for utvikling i fattige land.

Landreform er et mye brukt sosialpolitisk og økonomisk virkemiddel. Ved å dele opp dyrkbart areal i mindre enheter og "gi" arealene bort til fattige kan man for eksempel gjøre at flere blir selvbergede med mat. Dette kan føre til økt levestandard for de som blir tildelt land, men da på bekostning av tidligere landeiere.

Etter tildelingen av Nobels fredspris til Mohammad Yunus har mikrokreditt-ordninger fått økt fokus.

Hvis man ser på tilfellet med den fattige bonden og den fattige entreprenøren, er det opplagt at mikrokreditt kan føre til bedre kår for økonomisk

fremgang.

Tilgang på ekstra kreditt kan gi bonden råd til å skaffe mer næringsrikt fôr til sine dyr, og entreprenøren kan gi mulighet til å utvide sine butikklokaler eller utvikle sitt produkt.

Hovedpoenget er at mennesker og bedrifter må gis muligheten til å utvikle sine produkter og virksomheter.

Mens fokuset ofte ligger på faktiske, fysiske tiltak (gi mikrokreditt, for eksempel) for å gi økonomisk utvikling, må man opplagt også se på hvilke institusjonelle hinder som gjør hverdagen vanskelig for bedriftsleder og entreprenøren.

Institusjonelle hindringer vil være alle byråkratiske, økonomiske og lovmessige ordninger som gjør det vanskelig eller umulig å starte og/eller utvikle en virksomhet eller et produkt. Slike hindringer finner man i alle land, men i ulik grad.

Skattesystemer har ulik vanskelighetsgrad, og det synes opplagt at et lettforståelig og oversiktlig skattesystem gjør det enklere for en bedrift å operere lovlig. Enklere lover og regler (generelt færre byråkratiske hinder) for oppstart av nye bedrifter kan helt klart bidra til at flere tar sjansen på å prøve ut sin bedriftside.

I Verdensbankens ”Doing Business”-rapport fra 2004 ble det beregnet hvilke land i verden det var enklest å starte en bedrift i. I rapporten ble det konkludert med at Australia var landet hvor det var enklest å starte en ny bedrift i.

For å få åpne en ny bedrift, måtte søknaden gjennom to ”byråkratiske steg”, og søker måtte i tillegg ut med ca. 400 US\$. Prosessen ble beregnet å ta to dager.

Nederst på listen fant man Den Demokratiske Republikken Kongo. Her ble initiativtagere på bedriftsfronten møtt med lovmessig piggråd; oppstartsprosessen for en bedrift krevde 13 byråkratiske steg, og man måtte ut med 785 US\$, noe som på det tidspunktet tilsvarte 9 gjennomsnittlige årslønninger i Kongo..

Det bør være hevet over enhver tvil at entreprenører ikke har gode kår i land som Kongo. Især fattige entreprenører straffes, da få kan forventes å spare 9 årslønner når den gjennomsnittlige personen i landet ligger langt grensen for ekstremt fattigdom (jamført FNs mål).

Ved bruk av reguleringer (byråkrati) og økonomiske kostnader (skatt/innbetaling ved oppstart av bedrift) klarer det offentlige effektivt å sette stopper for initiativ og forsøk på entreprenørskap.

Tre år senere ligger Kongo fortsatt på siste plass på ”Doing Business”-rangeringen, og BNP per capita er 130 US\$.

Diskusjonen om optimal beskatning av bedrifter er ikke et poeng i denne artikkelen. Poenget er heller å påpeke at det neppe kan være formålstjenelig å gjøre

SINGAPORE SKYLINE: Singapore s Central Business District (CBD) på kveldstid.

”Nasjoners velstand har aldri oppstått i sin helhet av tyveri, spekulasjoner eller flaks”

det *umulig* for vanlige mennesker å gjøre et forsøk som entreprenører.

I vestlige land anses sysselsetting/muligheter for arbeid for å være den sikreste og beste måten å heve folks velferdsnivå.

Hvorfor skulle dette være annerledes i økonomisk underutviklede land? Flere entreprenører og flere bedrifter vil neppe gi færre arbeidsplasser – snarere tvert imot.

Mikrokreditt eller landreform kan aldri gi høy, stabil vekst samt løse fattigdomsproblemene i den tredje verden alene.

Denne typen tiltak bør ikke sees på som mirakel-løsninger på komplekse problemer.

Ingen enkeltstående faktor kan løse fattigdom med alle medfølgende sosiale problemer. Økonomisk vekst er et mål fordi vi ikke ønsker at folk skal være fattige.

at det er umulig med tiltakende og høy vekst i Afrika sør for Sahara eller Sør-Amerika.

Institusjoner må omformes for å gjøre det lettere å skape verdier, og offentlige midler må overføres til sektorer hvor det virkelig gir resultater.

Lovhevende institusjoner må konsekvent praktisere de implementerte lover, og lovene må designes slik at de ikke straffer de som skaper arbeidsplasser og velstand – være det seg fattige, lokale entreprenører eller store, internasjonale selskaper.

Gitt at lovverket setter fornuftige grenser for en bedriftenes adferd (både med hensyn til menneskerettigheter og miljø), og håndhever disse konsekvent, vil enhver bedrift som etablerer seg bidra med noe positivt – gjennom flere arbeidsplasser og økt velstand.

En positiv spiral med flere arbeidsplasser og mer verdiskapning er nettopp det man ønsker at skal forekomme i fattige land.

Nasjoners velstand har aldri oppstått i sin helhet av tyveri, spekulasjoner eller flaks – velstand på sikt kan kun skapes og opprettholdes ved arbeid og investeringer.

Det synes opplagt at fattige land har mu-

”Når man ikke kan få overført velstand i den grad det trengs, må velstanden rett og slett skapes i de landene som trenger den.”

Det er et soleklart faktum at Vestens bistandsprosjekter i perioden etter andre verdenskrig ikke har løst verdens fattigdomsproblemer.

Når man ikke kan få overført velstand i den grad det trengs, må velstanden rett og slett skapes i de landene som trenger den. Det er dette som har skjedd i Kina, Hong-Kong, Singapore og Sør-Korea.

Det finnes ingen grunn til å tro

lighet til å omforme sine institusjoner, forbedre sin incentiv-struktur, bruke offentlige midler mer effektivt og gjøre det enklere å være både entreprenør, arbeidsgiver og arbeidstaker.

Klarer landene sør for Sahara å gjøre dette, vil de også imitere den økonomiske utviklingen som for eksempel de asiatiske tigre har hatt – og veien vekk fra fattigdom vil bli mer enn en håpløs drøm.

Fagutvalget

UIO / Samfunnsøkonomi

31.oktober, kl.16.00:
Masterstudent Raul Sanchiz:
Presents his own theories on time allocation

8.november kl.16.00:
Gjeste forelesning med Pål Vinje
fra Norges Bank: Økende råvarepriser - Hva betyr dette for økonomien i dag?

Forfatteren av en kjent bok om sosialøkonomi fikk nylig telefonoppringing fra en ukjent mann. ”Jeg tviler på at Deres statistikk angående de høye leveomkostninger er korrekt,” sa den fremmede. ”Min kone og jeg lever godt, spiser alt det vi har lyst på, og det koster oss nøyaktig 68 øre uken.”

”68 øre uken!” gjentok sosialøkonomen. ”Det er helt utrolig! Vil de ikke forklare meg hvordan dere greier det? Og snakk høyere er De snill, så jeg kan få med alle opplysninger.” ”Jeg kan ikke snakke høyere,” sa den fremmede. ”Jeg er en gullfisk.”

- Stimulator Nr. 4, Juni 1949

Regionalisme og økonomisk uavhengighet

- ny kurs i Latin-Amerika

Mye har hendt i Latin-Amerika siden Hugo Chávez vant valget i Venezuela i 1998. Statskupp, gjeldskriser, valutakriser, geriljakrig, folkeopprør, proklamerte revolusjoner, nordamerikansk intervensjon og så videre, men slike hendelser har vært normale i Latin-Amerika helt siden kolonialiseringen av kontinentet. Lula Da Silva, Evo Morales, Daniel Ortega og andre statsledere står sammen med nevnte Chávez for en ny politisk og økonomisk trend: Latin-Amerika skal utvikle seg på egenhånd og hele befolkningen nyte godt av framgangen. Men hvorfor alt dette tilsynelatende hatet mot IMF og USA, hvor samlet står de egentlig, hva er det de står for og har de noen som helst mulighet til å skape utvikling uten hjelp utenfra? Spørsmålene er mange og utfordringene likeså når vekst skal skapes på tvers av interesser til mektige menn både lokalt og internasjonalt.

Joakim Møllersen

Vi vil i denne artikkelen se nærmere på politisk og økonomisk utvikling i Latin-Amerika under den nye "venstreølgen" som brer seg over kontinentet. For å forstå hva som skjer vil vi først se på noen trekk i utviklingen til regionen fram til i dag både politisk, sosialt og økonomisk for å kunne se på hvilket grunnlag de endringene vi nå er vitne til foregår og hvilke årsaker de har.

For kommentarer til historie, politikk, økonomi og utvikling har Observators utsendte intervjuet NRKs tidligere utenrikskorrespondent og latinamerikakspert Haakon Børde og Økonomisk Instituttets professor og ekspert på utviklingsøkonomi Halvor Mehlum.

Da Christoffer Columbus "oppdaget" Amerika i 1492 reiste han på oppdrag fra den Kastiljanske Krone som satt med makten i Spania. Kolonialiseringen av kontinentet utover i det sekstende århundre skjedde i hovedsak i regi av de spanske og portugisiske kongehus. Slekt, venner og allierte av makthaverne i de to landene kom til viktige posisjoner i de kolonialiserte områdene og tok med seg de føydale strukturene fra Europa over til "den nye verden". Folkemord og følgende utstøting av indianere samt import av afrikanske slaver var med på å forsterke forskjellene som kom med føydalismen.

Frigjøringen av slavene samt overgangen fra monarkier til republikker utover 1800-tallet skulle henvise føydalsamfunnet til historiebøkene, men slik ble det ikke. På tross av at planene om å innføre kongedømmer i på det amerikanske kontinent feilet (med unntak av Brasil en periode), ble mange av de føydale maktstrukturene opprettholdt. Mangelfulle jordreformer og liten vilje til å ta oppgjør med samtidige styresett har satt sine spor i den sosiale og økonomiske demografien i Latin-Amerika til den dag i dag.

Utviklingstrender

Som de fleste underutviklede deler av verden har størsteparten av verdiskapningen i Latin-Amerika bestandig vært basert på råvareproduksjon. Fra da de spanske conquistadorene begynte jakten etter dyrebare metaller for å sende hjem til det gamle kontinentet til i dag har

det i hovedsak vært primærvarer som har sørget for inntekt til innbyggerne. 1800- og begynnelsen av 1900-tallet, en periode stor økonomisk vekst og med en europeisk innvandring som mangler historisk sidestykke, var praktisk talt all produksjon av råvarer. Være seg kjøtt fra Argentina, kaffe fra Brasil, sukker fra Karibia eller bananer fra Mellom-Amerika så sendte man ut billige råvarer og importerte dyre industrivarer. Det lille av avanserte produksjonsredskaper som ble brukt, kom i hovedsak av utenlandske investeringer som jernbanebygging i Argentina eller gruvedrift i Chile.

På tross av at råvareproduksjon vanligvis ikke er en veldig lukrativ gjeskjeft for land, viser økonomiske studier at Argentina var et av verdens aller rikeste land på 1930-tallet, i hovedsak basert på kjøtt- og korneksport og en godt utbygd infrastruktur. Landet fulgte likevel ikke den nordamerikanske og europeiske industrialiseringstrenden og fikk økonomiske problemer da de ikke fikk importere varene de ville ha under 2. verdenskrig og ikke eksportere varene de produserte etter krigen.

Etter 2. verdenskrig satte den Juan Domingo Perón i Argentina og Getúlio Vargas i Brasil i gang industrialiseringsprosesser i regi av sentrale myndigheter. I populismens* navn skulle landene industrialiseres og programmene for "utvikling fra innsiden" ble satt i gang. Begge de to karismatiske lederne hadde arbeiderklassen og byborgerskapet med på laget, men manglet støtten fra jordeierne som satt på kapitalen i landene. Resultatet ble, som det også var delvis tenkt, at landene ble selvforsynt med hvite- og brunevarer og tekstiler, men greide aldri å produsere for eksport eller noe som krevde avansert teknologi.

De fleste land i Latin-Amerika i dag er fremdeles ikke industrialiserte, men både Brasil, Mexico og Argentina må definitivt settes i den bedre båsen. Med unntak av Mexico og bil- og medisindustrien i Argentina og Brasil eksporteres dog lite industrivarer, og i Mexicos tilfelle er det mange av de minst kapitalintensive fabrikkene som er flyttet fra USA over grensa. I alle latinamerikanske land er produksjonsutstyr en av de viktigste im-

*Populisme i Latin-Amerika er ikke den populismen vi kjenner i Norge, men referer til en politisk bevegelse som inkluderer lag av befolkningen som tidligere har vært uten politisk innflytelse. Perón og Vargas er de to mest kjente populistene og er også de som definerte populismen gjennom sin politikk.

portvarene (med unntak av de land som i praksis ikke har annet enn jordbruksproduksjon).

Eksportproduksjonen har i hovedsak gått til Europa og USA, jo nærmere nåtiden jo mer mot USA enn Europa. Handel mellom de latinamerikanske landene har historisk sett vært liten, men har økt og da spesielt de siste 10-15 årene. På tross av dette er USA fremdeles en svært viktig handelspartner for alle disse landene og den viktigste for de fleste av dem.

Politiske og økonomiske innflytelser og innblanding

Som vi vet startet eventyret i Amerika som jakten på sjøveien til India og utviklet seg fort til å bli en jakt etter rikdom for europeiske kongehus. De kronebenede måtte gi seg, men deres

arvtakere ikke var spesielt interessert i å dele verken rikdom eller makt med de brede lag av folket. Samfunnet kunne karakteriseres som føydalt, men føydalherrene hadde byttet ut titlene fra konge til Hr. general, Hr. Direktør eller Hr. President. Flere titler på en gang var ikke å forakte. For å illustrere sammenkoblingen mellom pengeeliten og makt eliten kan det nevnes at i Venezuela, Bolivia og Peru, land med 15-20 % hvite, ikke fikk ikke-hvite presidenter før 1990- og 2000-tallet. Det kan også nevnes at Kalle Moene og Jo Thori Lind, ved Økonomisk institutt, nylig la fram en statistikk over de landene som enklest via skatteseddelen kunne ha utryddet fattigdom i eget land. 5 av de 9 verste landene var fra Latin-Amerika og Karibia.

Som i ett hvert samfunn ønsker makthaverne og den regjerende klasse å holde på makten og unngå omfattende endrin-

ger. En har sett flere alternative sosiale begjær i Latin-Amerika, men heller få som har fått varig betydning.

Latin-Amerika har en historie med utrolig mange militærkupp. Noen av de mest kjente kuppemakerne er Augusto Pinochet og Juan Domingo Perón. Flere av militærkuppene og de senere militærdiktaturene har vært i regi eller støttet av USA. Når Washington følt at det har vært fare på ferde, har støtte av geriljakrigføring eller invasjoner vært å forakte. De mest berømte tilfellene av inblanding er grisebuktinvasjonen i 1961 på Cuba, CIA og Pinochets statskupp og attentat av den lovlig valgte sosialisten Salvador Allende i 1973 i Chile, militærdiktaturene i Guatemala og Panama hvor USA både innsatte og avsatte Manuel Noriega, invasjonen av Grenada 1983, et lite øyrike på 103.000 innbyggere som "utgjorde en trussel mot USAs sikkerhet" og senest CIA registrering av militærkuppet mot Hugo Chávez i 2002. Også handelsboikotter mot blant andre Cuba og sandinistregjeringen i Nicaragua (ikke den nåværende) har også vært tatt i bruk.

Nå er det langt i fra bare USA og militæret som har motvirket politisk forandring i Latin-Amerika. Som antydning over har også egen overklasse har vært med på å stå i mot regjeringer som har prøvd å rokke ved maktstrukturene ved flere anledninger. De allierte seg med kirken og militæret for å få Perón styrtet med makt i Argentina i 1955, de satte i gang lock-outs og lammet økonomien i Chile for å skape uro etter Allende ble valgt i 1970. Streik i oljebransjen, lock-outs, en utrolig mediekampanje, TV-kanaler som aktive kuppdelaktare, generelt sett alt for å skape sosial ustabilitet i landet og slik bidra til Chávez' fall.

IMF og Verdensbanken har også gått kraftig inn i flere land i Latin-Amerika og som overalt ellers har de satt klare politiske og økonomiske krav til landene de har lånt penger til. Krav om omfattende privatiseringsprosesser, slavisk budsjettbalanse, lav inflasjon til enhver pris, frie finansmarkeder og minimalt politisk handlerom til å påvirke investeringer eller økonomiens. Krav om at det ble innført skolepenger og at andre velferdsgoder ble tatt fra folk i land som allerede hadde svært lite av den slags ble ikke godt mottatt. Det hele toppet seg når vandndistribusjonen ble privatisert i Cochabamba i Bolivia i 2001. Resultatet

av denne privatiseringen var at innbyggerne i Cochabamba fikk økt årsavgiften kraftig og at det ble ulovlig, selv for de uten vannforsyning, å hente vann fra elver og innsjøer eller å samle inn regnvann. Dette førte naturligvis til enorme protester og avtalen ble annullert. Lite hell med tanke på vekst, negative sosiale konsekvenser gjorde at den nyliberale politikken ble stadig mer upopulær. Da selv Argentina, yndlings eleven til IMF, gikk rett vest i slutten av 2001 var det lite IMF kunne gjøre for å redde sitt rykte. Den argentinske produksjonen per capita falt i tre sammenhengende år fra 1998 til 2001 fra 8303 (løpende) dollar til \$7232 (13%). Men dette var ingenting for da krisen inntraff falt den argentinske produksjonen ned til £2719, et fall på 62,5 % på ett år fra 2001 til 2002. Dette skjedde samtidig som at alle argentinerere som hadde penger i banken ble fratatt disse (de har ennå ikke fått noe erstatning). Argentina har kommet seg til hektene raskere enn de fleste ekspertene hadde trodd, men i 2006 hadde de et BNP per capita på \$5432 og det er en lang vei å gå tilbake til velstanden på 1990-tallet. Pegging av dollaren til tre ganger reel verdi og andre fatale tiltak la landet i ruiner.

Denne krisen ble utløst av en internasjonal lavkonjunktur og hadde store konsekvenser for hele regionen. Ecuador og Peru var faktisk de eneste landene i Sør-Amerika som unngikk fall i BNP per capita fra 2001 til 2002.

Etter dette sto spesielt Argentina, Brasil, Uruguay opp halsen i gjeld. Klart verst var det i Argentina, men også de fleste andre landene i regionen hadde sitt å stri med. For å sette det inn i perspektiv kan det nevnes at det i Buenos Aires ligger et utenlandsgjeldsmuseum, sannsynligvis det eneste i verden.

"Venstrebolge" i Latin-Amerika

"Venstrebolge" er et uttrykk som er blitt brukt mye i norsk presse for å beskrive den politiske situasjonen i Latin-Amerika. Det er en sannhet med klare modifikasjoner. For de som følger litt med på hva som skjer i Latin-Amerika gjennom norsk presse kan man sitte igjen med et inntrykk av at hele kontinentet blir styrt av en kommunistflokk. Tegninger hvor over halve kontinentet er malt rødt sier

NAFTA:

North American Free Trade Agreement har Canada, USA og Mexico som medlemmer, etablert i 1994. Skal fjerne tollsatser gradvis i løpet av en 15-årsperiode og har også satt fri investeringer mellom de tre landene. Alt er trilateralt untatt landbruk som forhandles bilateralt. Handelen har økt med over 120% etter 1994 og Mexico har fått mye investeringer nordfra. Mye jordbruk har dog blitt utkonkurrert av mer effektive og subsidierte bønder fra USA. Har også frihandelsavtaler med mellomamerikanske og karibiske land.

MERCOSUR:

Mercado común del sur (felles marked for sør). Argentina, Brasil, Paraguay og Uruguay er medlemmer, etablert i 1991. Venezuela er godkjent som medlem og deltar som medlem i en rekke sammenhenger, men trenger fremdeles å vente på ratifisering fra parlamentene i Brasil og Paraguay for å bli tatt opp. Bolivia er i optakelsesprosessen. Samtlige land i Sør-Amerika er "assosierte medlemmer" mens Mexico og Nicaragua er "observatørmedlemmer". Handelsavtalen innebærer fri flyt av alle varer og tjenester med unntak av motoriserte kjøretøyer og sukker. Fri flyt av arbeidskraft og passfrihet er og inkludert. Har tatt flere kritt mot å bli et slags EU evd å ha en egen menneskerettighetserklæring og demokratierklæring i tillegg til samarbeid mellom forsknings- og utdanningsinstitusjoner. MERCOSUR har og en omfattende avtale med Det Andinske Felleskap (les under), men var ikke i nærheten i å komme til enighet med USA om en bilateral fellesavtale.

ALCA:

Área de Libre Comercio de las Américas (Amerikas frihandelsområde) var et heller mislykket forsøk fra USA på å lage en stor frihandelsavtale for hele kontinentet (untatt Cuba). Venezuela trakk seg fort og Argentina og Brasil sa at en slik avtale aldri kom på tale hvis ikke USA først sluttet med jordbruksubsidier og at handelen virkelig ble fri, ikke bare for USA. USAs plan er nå å framforhandle bilaterale handelsavtaler over hele Latin-Amerika.

ALBA

Alternativa Bolivariana para América Latina y el Caribe (Bolivariansk alternativ for Latin-Amerika og Karibia). Alternativ til ALCA startet av Hugo Chávez like etter et ALCA-møte i 2004. Venezuela og Cuba var de originale medlemmene og har siden fått selskap av Bolivia, Nicaragua og tre mindre karibiske stater.

Det Andinske Felleskap

Columbia, Ecuador, Bolivia og Peru. Handelsavtale fra 1969. Chile gikk ut under Pinochet og Venezuela gikk ut i fjor fordi "de bilaterale handelsavtalene som Peru og Columbia hadde gjort "gjorde det umulig å fortsette da de brøt med eksisterende avtaler".

Vil du vite mer? Gå til www.latin-amerikagruppene.no landindeksen/latinamerikaindeksen hvor det er linker til andre websider med statistikker, faktaopplysninger, nyhetssider og vitenskapelige artikler til alle land i Latin-Amerika.

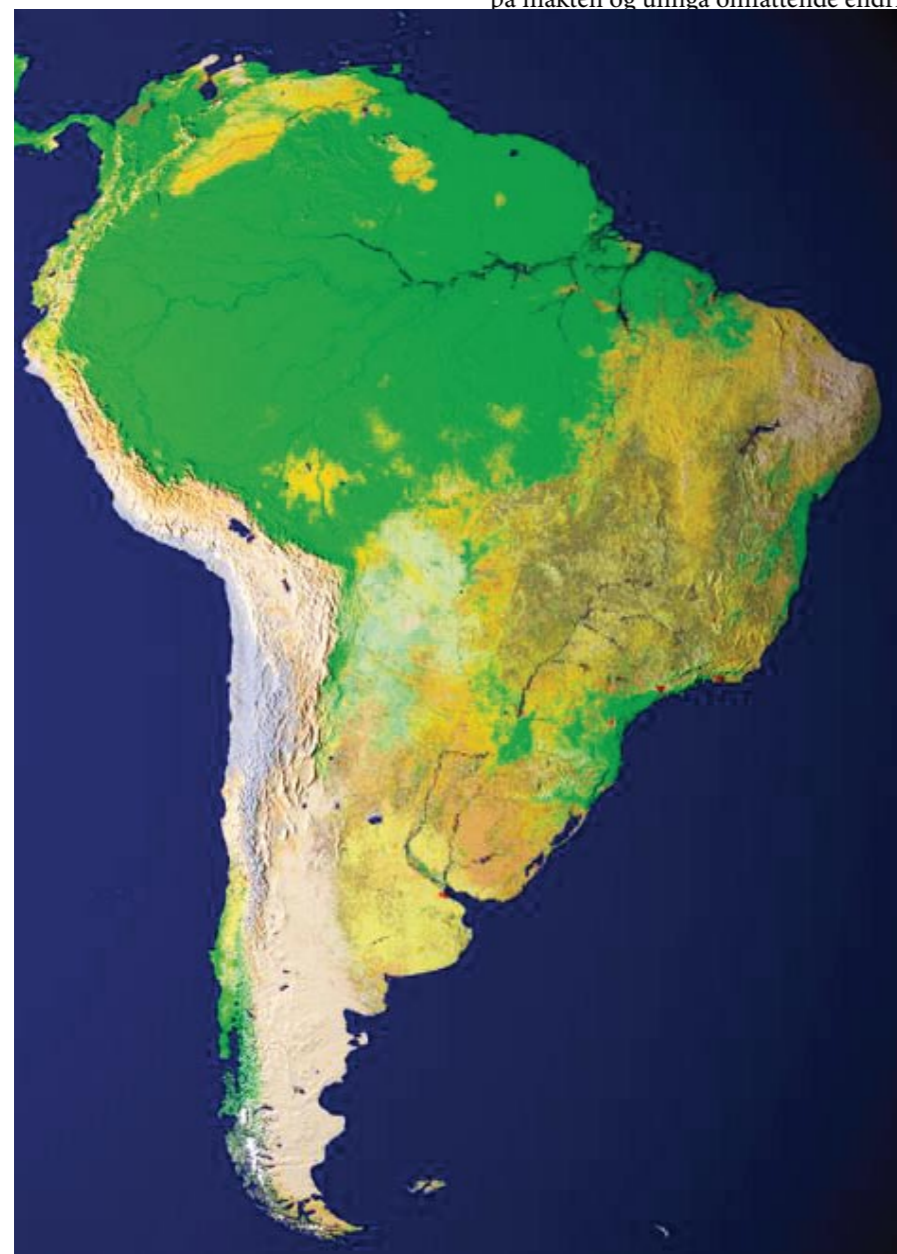
mer om kunnskapsnivået til norsk presse enn om hva som faktisk talt skjer der nede.

For det første må en skille mellom de forskjellige formene for venstrepolitikk. Venezuela, Bolivia, Cuba, Ecuador og Nicaragua danner en blokk. Det har vært mye uklarheter i Ecuador, men etter Correa vant valget om ny nasjonalfor-samling ser det ut til at han er handle-

kraftig. I Nicaragua er det usikkert hvor langt landet kan/tør å gå med tanke på ekstrem avhengighet til USA hvor 66 % av eksport går. Tar man for seg Brasil, Argentina, Uruguay og Chile ser vi noe helt annet.

Den radikale grupperingen med Venezuela i spissen er revolusjonære, visjonære og utfordrer det rådende system. USA er det store ondet. De jobber under parolen "sosialisme for 21. århundre", ser

**Simón Bolívar er sammen med San Martín en av de to store frigjøringshelte til Sør-Amerika. Bolívar var fra Venezuela og i tillegg til sitt eget land frigjorde han Colombia, Peru, Ecuador og Panama. Venezuelas offisielle navn Den Bolivarianske Republikken Venezuela og Bolivia har begge blitt oppkalt etter ham. en smule fiffig er det jo da Bolívar aldri satte fot i Bolivia.

på alternativer til markedsløsninger og kapitalismen. Bevegelsen har tatt i bruk virkemidler som jordomfordeling og statsovertakelser av "strategisk viktige selskaper og ressurser" og ønsker en spredning av sin "revolusjon". Holder Simón Bolívars** og Che Guevaras drømmer om et forent Latin-Amerika uanhengig av USA som et ideal.

Den moderate grupperingen holder seg godt innenfor det rådende system, men er for at staten skal ha en rolle å spille i utviklingsspørsmål, er ikke kategoriske overfor USA og ønsker fordelingspolitikk. En kan på generelt grunnlag si at den første gruppen er lang mer ideologiske, mens sistnevnte er pragmatiske.

Det er viktig å poengtere at disse grupperingene langt fra er absolutte og at de spriker mye. President Michelle Bachelet i Chile, selverklært sosialist, har skrevet under frihandelsavtale med USA, har tatt klar avstand fra Chávez og Chile er ikke nærmere et MERCOSUR-medlemskap enn da hun tiltrådte. Argentinas Nestor Kirchner er nok mer sentrum enn venstre, men er etter Chávez Sør-Amerikas mest høylydte USA-kritiker og offentlig en svært god venn av sin venezuelanske kollega. Han sier USA kan glemme en frihandelsavtale på de prinsipper som er gitt, at IMF og Verdensbanken aldri er velkomne i Argentina noensinne, men får samtidig stryk av venstresiden i Argentina for sosial- og fordelingspolitikken sin. Lula Da Silva har kjørt gjennom noen enorme sosiale programmer i Brasil, men krangler offentlig med både Evo Morales i Bolivia og Hugo Chávez.

En stor forskjell er at Venezuela og delvis Bolivia ser ut til å ville utvikle landet med egne ressurser og ikke avhenge i så stor grad av utenlandsinvesteringer. Disse to kan gjøre det på grunn av store olje- og gassforekomster, mens et land som Brasil har åpnet for internasjonale investeringer. De utenlandske investeringene har vært stadig økende og satt nye rekorder de to siste årene, men har og fått negative konsekvenser da den brasilianske Realen har styrket seg voldsomt. Brasil har fått noe å la hollandsksyken.

Det bør også nevnes at flere av de andre landene i Latin-Amerika jobber for regionale samarbeidsavtaler og frihandelsavtaler, men står enten utenfor denne

"venstre" og "høyre", ikke deler anti-USA- eller anti-IMF/Verdensbanken-holdningen, ikke har de samme sosialprogrammene som likner de andre eller jobber for "den nye kursen".

Handel og utvikling i dagens Latin-Amerika

For første gang på flere tiår så kan det se ut som om den politiske stabiliteten i Latin-Amerika er mer eller mindre vedvarende. Brasil, Venezuela, Argentina, Columbia og Chile ser alle ganske stabile ut og risikoen for militærdiktatur i nesten alle land virker mindre enn på lenge.

Regionalismen i Latin-Amerika ble ikke startet av "venstre" og "høyre", men har forsterket seg og endret kurs i dens tid. Regionens viktigste frihandelsavtale, MERCOSUR, ble stiftet allerede i 1991, men har blitt stadig mer omfattende og utvidet med flere land. I en periode hvor verdenshandelen har økt har også Latin-Amerika fulgt trenden. Innenfor MERCOSUR har handelen blitt 2.5 ganger større, men handelen deres med resten av verden er over 4 ganger så stor siden frihandelsavtalens fødsel. Handelen med USA også har økt, men deres andel i totalhandelen har blitt kuttet betydelig. Det er dog fremdeles den største

handelspartneren til de fleste landene i Latin-Amerika og mange av varene som handles med USA har ingen umiddelbare substitutter.

MERCOSUR har også inngått bilaterale avtaler både i og utenfor Latin-Amerika. Venezuela har gått inn i en rekke avtaler med ren varebytting med flere allierte og noen ganger ren u-hjelp. Med hjelp av oljen sin har de byttet til seg industrialiseringshjelp i landbrukssektoren fra Argentina, trafikk- og urbanplanlegging fra London og bygd oljeraffinerier i Nicaragua og på Cuba mot bla. 20.000 cubanske leger. Oppstart av fellesobligasjoner med Iran mot bygging av traktor- og bilfabrikker, oppkjøp av argentinske statsobligasjoner og subsidiering av fyringsolje til fattige amerikanere har og vært med på å bidra til å gjøre Chávez til en omstridt leder. Man bør dog skille mellom ideologiske og interessebaerte kampanjer fra Chávez' side.

Planer om en latinamerikansk utviklingsbank kan se ut som har støtte i flere land. Rafael Correa (som har en PhD i økonomi fra USA) har vært en forkjemper, men Lula Da Silva har advart mot at det er uaktuelt å innføre en ideologi for banken. Ideer om en felles myntenhet i Latin-Amerika har og vært

diskutert, men ligger utvilsomt lenger frem i tid. Argentina, Uruguay, Cuba og Venezuela har startet samarbeidet om en latinamerikansk TV-kanal for nyheter for å ta opp kampen med Fox og CNN som dominerer det regionale nyhetsbildet.

Ellers har en reverse-ring av privatiseringsprosessene gjort under IMF-reformene og en nasjonalisering av petroleumsressurser stått høyt på agendaen. Venezuela tvangskjøpte nylig andeler i Orinoco-feltet (sannsynligvis verdens største oljefelt) av en rekke internasjonale oljeaktører inkludert StatoilHydro. De

"Et av de store spørsmålene er om en slik sosialpolitikk og den nye handelspolitikken kan kombineres med økonomisk vekst."

har også kjøpt opp det nasjonale teleselskapet, noe det snakkes varmt i og i Argentina. I Bolivia har de annullert en rekke utvinningskontrakter for gass og også nasjonalisert reserver, noe som har satt sennene i kok også i Brasil da det statlige oljeselskapet Petrobras hadde betydelige eiendeler der. Renasjonalisering av vannet i Bolivia og en styrking av offentlige utdanningsinstitusjoner i flere land har og blitt gjennomført og i så måte mot alle anbefalinger som IMF i sin tid ga disse landene.

Et viktig tiltak på veien bort fra IMF har vært gjeldsnedbetaling. Med hjelp av høye oljepriser kvittet Venezuela seg kjapt med gjeld hos IMF og er nå netto kreditor. Argentina har vært trofast til nedbetalingsplanene sine og har i tillegg brukt alt overskudd på statsbudsjettet til å kvitte seg med IMF-gjeld, men har fremdeles mye utestående fra IMF og reforhandlinger pågår. Ecuador har sagt at IMF skal få pengene de skylder dem, men at de ikke er interessert i noe videre kontakt og flere har hevet seg på denne bølgen.

I kjølvannet av alt dette har George

Bush Jr. uttalt at USA har "glemt" Latin-Amerika lenge og vil ha et økt fokus på regionen som ofte har blitt omtalt som USAs bakgård. Spørsmålet er om ikke USA har "glemt seg" litt for lenge og at det kan bli vanskelig å reetablere innflytelsen de en gang hadde. Bortsett fra økt militært nærvær i Colombia i "krigen mot narkotika" og frihandelsavtaler med Peru, Chile og nettopp Colombia har sjarmoffensiven fra nord vært mislykket. Den generelle mistroen mot USA i Latin-Amerika er sterk og stadig økende både hos menigmann som statslederne. Ecuadors president Rafael Correa har uttalt at Bush er "en utrolig kløne som har gjort mye skade på sitt eget land og verden". Hugo Chávez kunne naturligvis ikke være dærligere og i sin berømte tale til FNs hovedforsamling begynte han med å kalle Bush "djevelen". Fortsatte med "tyrann" og "kyniker" før han sendte av en remse som inneholdt ord som imperialist, fascist og masse-morder alle rettet mot USAs president.

Sosiale implikasjoner

I de fleste av landene som har vært nevnt har regimeskiftene kommet relativt nylig og det er vanskelig å lage statistikk på hvilke sosiale konsekvenser forskjellige reformer har fått så kort tid etter deres igangsettelse. Land som de latinamerikanske, trenger ofte grunnleggende strukturelle forandringer i systemet før en del andre reformer kan bli satt i gang. Dessuten er det ofte vanskelig å få tilgang til pålitelig statistikk. Både Venezuela og Bolivia har fått nye grunnlover og i Ecuador jobbes det intensivt for å gjøre det samme. Brasil og Venezuela har dog hatt regimer som har vært handlingsdyktige og har sittet ved makten en stund. Det samme kan sies om Argentina, men Kirchner har ikke hatt samme sosiale profil som Lula og Chávez.

Når Chávez ble valgt for første gang gjorde han som både Morales, Ortega og Correa har gjort etter, satte ned lønningene for offentlige tjenestemenn, inkludert seg selv for slik å sende et kraftig signal om at man ikke satt ved makten for egen vinning. Man har i Brasil nylig lovfestet høyere minstelønn, hvor

Venezuela fulgte opp med kontinentets høyeste. Et knallhardt regime for at lovene faktisk blir innført fulgte og med. Lula har og satt i gang enorme prosjekter for sosial boligbygging, innlegging av vann og kloakk til den aller fattigste delen av befolkningen i tillegg til en slags sosialtrygd for brasilianere uten inntekt. 5.8 millioner brasilianere er løftet ut av fattigdommen i Lulas regjeringstid, men den tidligere fagforeningslederen innrømmer at dette må holdes oppe og føres videre på basis av fortsatt økonomisk vekst på tross av en reallønnsvekst på 7.5% i fjor. Lula har også koblet fattigdomsekjempelse inn i kampen mot narkotika, organisert kriminalitet og volden i landet. Over 45.000 mennesker blir drept i Brasil hvert år.

I Venezuela er analfabetismen nesten utryddet og fattigdommen ble redusert fra 43,9 % til 33,9 % mellom 1999 og 2005 og den ekstreme fattigdommen har gått ned fra 16,1 % i 1999 til 9,5 % i 2006, dette til tross for den økonomiske boikotten satt i gang av av landets overklasse i 2001-2003 som førte til enorm nedgang i produksjon, økning i arbeidsledighet og hadde meget store sosiale innvirkninger på hele Venezuelas befolkning. I 2003 var fattigdomsprosenten på 55,1 % og den ekstreme fattigdomsprosenten på 25 %, begge klart høyere enn da Chávez kom til makta.

Et av de store spørsmålene er om en slik sosialpolitikk og den nye handelspolitikken kan kombineres med økonomisk vekst. Det er veldig vanskelig å svare på dette spørsmålet per i dag. Med Argentina på en god andreplass leder Venezuela statistikkene over prosentvis vekst i BNP per capita i Latin Amerika de siste årene. Tallene tilsier vekst på henholdsvis 10.3 % og 8,5 %, men det er vanskelig å si hva denne veksten kommer av. Både Venezuela og Argentina har opplevd mye uro og Argentina har som nevnt ikke kommet seg opp på samme produksjonsnivå som før krisen i 2001. Venezuela har passert gamle høyder, men mange har med rette pekt på høy oljepris i Venezuela eksempel. Det bør dog tas hensyn til at Venezuela har en lavere oljeproduksjon enn Norge og over 5 ganger så mange innbyggere. Råvareprisene har og blitt brukt mot Argentinas nylige fremgang, men landet kan i enda større grad enn Venezuela vise til sterk vekst i industri-sektoren og i utenlandsinvesteringene.

Tårenes kontinent

Hvorfor har Latin-Amerika snudd og hvilke utfordringer står de ovenfor? – Vi slår av en prat med latinamerikakspert Haakon Børde og universitetsprofessor Halvor Mehlum.

- MÅ HA LANGSIKTIGHET OG OFFERVILJE

Halvor Mehlum, professor ved samfunnsøkonomisk institutt ved Universitet i Oslo, er spent på utviklingen i Latin-Amerika. Med sin ekspertise innen utviklingsøkonomi er han entusiastisk når han ser at fattige land velger alternative løsninger i jakten på økonomisk vekst. Imidlertid er han ikke sikker på at regionalismen i Latin-Amerika har det som skal til for å lykkes og poengterer at de åpenhet er en forutsetning for utvikling.

- Latin-Amerika har et problem med diversitet i produksjonen, men har klart et større potensial enn den Afrikanske Union. Dette utelukker dog ikke økt handel. Norge og Sverige handler jo mye sammen på tross av relativt lik produksjon, forteller han.

- MERCOSUR og andre samarbeid kan imidlertid brukes til å skaffe gunstige samarbeids- og frihandelsavtaler utad og kan bidra til å gjøre det enklere å få gjennom en sak i et forum som WTO, sier Mehlum.

Han mener også at det vil være avgjørende for latinamerikanske økonomier hvis

USA åpnet grensene for landbruksvarer og kuttet subsidier da matvareproduksjonen og følgelig matvareeksporten er så viktig for dem. MERCOSUR er for øvrig verdens største matvareprodusent.

Ideen om en egen valuta tror imidlertid Mehlum latinamerikanerne bør legge på hylla, i hvert fall inntil videre.

- En egen myntenhet tror jeg ikke de skal satse på nå. Landene må være villige til å oppgi egen pengepolitikk og en må ha store budsjetter for å understøtte valutaen.

Økonomiprofessoren mener dette er vanskelig, og krever tillit fra markedet, noe disse landene tradisjonelt sett ikke har i overflod.

- Hvorvidt landene er optimale valutaer ikke så interessant på nåværende tidspunkt, understreker Mehlum. Hva økonomisk utvikling angår, mener han det er fint at IMF og Verdensbanken ikke får ha monopol på utviklingsmodeller.

- Alle har jo godt av konkurranse. Det bør i hvert fall en institusjon som IMF si seg enig i. Hvis alternative forsøk mislykkes så har vi jo i alle fall sett noen nye måter å mislykkes på, ikke bare IMF sin måte, sier han med et smil om munnen.

- Det blir jo mer interessant for meg som økonom, humrer Mehlum.

Ingen gylden vei

Hva gjelder mulighetene til vekst i Latin-Amerika hevder tidligere Observator-fotograf Mehlum at en del fellesfaktorer har du uansett hvor du befinner deg i verden, men at det ikke finnes én gylden vei. Forskjellige land har forskjellige behov, det kan da være en fordel at de må ta mindre hensyn til USA enn tidligere.

- At en har evne og vilje til å tenke langsiktig som forutsetter en viss stabilitet er viktig. Ofte må lederne vise kortsiktig offervilje for å nå langsiktige

mål, veien er ikke enkel. Utdanning pleier å være et bra område å satse på, men er også svært langsiktig, forklarer han.

At landene nå har politisk handlingsrom ser han ikke på som negativt da en ikke nødvendigvis kan følge en og samme oppskrift overalt, som IMF har bevist.

- Et reelt ønske om vekst fra alle parter må ikke undervurderes. Hvis presidentens fetter eier kraftselskapet og utnytter sin posisjon kan det ha enorm negativ innvirkning, sier Mehlum og peker dermed på noe som er et enormt problem og bestandig har vært et utviklingshinder for utviklingsland generelt og Latin-Amerika spesielt, nemlig korrupsjon.

Lula Da Silva ble gjenvalgt tross alvorlige korrupsjonsbeskyldninger, men i de aller fleste landene i regionen stikker problemet utrolig dypt også om øverste leder ikke er korrupt. Det er også noe som vil ta veldig lang tid å gjøre noe med når det er blitt en del av kultur og dagligliv i et samfunn. I Transparency Internationals* siste korrupsjonsranking kommer Latin-Amerika dårlig ut. Venezuela ligger på 162. plass, Ecuador på 150., Paraguay på 138., Honduras 131., Nicaragua 123., Guatemala 111., mens Bolivia deler 105. plassen med blant andre Argentina. Argentina er landet med høyest BNP pr. kapita PPP-justert og har best levekår ifølge FN's HDI-index. Brasil, det økonomiske lokomotivet, kommer på en "hederlig" 72. plass med 3.5 av 10 poeng, like under land som Ghana og Senegal.

Mehlum tror ikke det er noen dum idé å løfte opp fattige med tanke på økonomien som helhet, men er ikke sikker på at alle har noe å tjene på det.

- Selv om økonomien som helhet vil vokse som en følge av et slikt tiltak er det langt i fra sikkert at de rike vil tjene på det. I mange tilfeller vil de nok måtte ofre høy profitt til fordel for høyere lønninger til arbeiderne. Vi rører igjen på det jeg sa tidligere om at alle må ville ha vekst, i hvert fall de som har makt til å gjøre noe med det, for at det skal bli vekst.

- VIKTIG MED DEMOKRATISK LEGITIMITET

Haakon Børde er tidligere utenrikskorrespondent for NRK og har mange år bak seg i Latin-Amerika. Meningene hans er mange om både hva som har skjedd og hva som står på trapene for tårenes kontinent. Den sosiale situasjonen er noe Børde er svært engasjert i og ser på de enorme økonomiske forskjellene i regionen som dens kanskje største ulykke.

Mens Nord-Amerika ble kolonialisert av opprørere ble resten kolonialisert av kongens menn. De hadde jo begge samme forutsetninger. På den måten ble det skapt en annen politisk tradisjon og de militære styrkene hørte til elitene i stedet for til landet, sier han, og reflekterer over klasseforskjellene.

Børde innrømmer at han er veldig spent på hva den nye bølgen av latinamerikanske ledere kan og vil gjøre i tiden framover.

- I Venezuela, Nicaragua, Ecuador, Cuba og Bolivia er det nå nesten 70 millioner mennesker som opplever en klar fordelingspolitikk, forklarer han.

- Det er ikke så viktig for meg med høyre og venstre, men mer at man hjelper mennesker som trenger det som mest. Det er vanskelig å se noe negativt i at kubanske leger kommer til Venezuela for å hjelpe de fattigste som virkelig trenger medisinsk behandling, da bryr jeg meg ikke om høyre og venstre.

Men demokrati bryr Børde seg om, og mener det må være grunnlaget for en sosial bevegelse av denne typen:

- Jeg tror regimet på Cuba ikke fikk de ringvirkninger for regionen mange spådde på grunn av mangel på legitimitet. Den bevegelsen vi nå er vitne til har kommet til styringen og blitt ved roret gjennom valg. Det tror jeg er viktig for at den skal lykkes og jeg håper inderlig det fortsetter slik, forteller han, men er usikker på veien videre for Chávez og co.

Den pensjonerte NRK-journalisten har flere år bak seg i Latin-Amerika og har god kjennskap til regionens politikk. Han mener at kontinentets maktmenn har samarbeidet med utlandet og

*“- Hvis alternative forsøk mislykkes har vi jo i alle fall sett noen nye måter å mislykkes på, ikke bare IMF sin måte, humrer Mehlum.
- Det blir jo mer interessant for meg som økonom.”*

FOTO: Guri Lise Furnes Pettersen

da i hovedsak USA på en måte som har satt egen befolkning til side. Utenlandsk kapital har tjent penger på kummerlige arbeidsforhold og lave lønninger, støttet opp av landenes regjeringer for å opprettholde maktforholdene.

- Hvis flertallet av Latin-Amerikas befolkning er fattigfolk, da må jo USA være redd for demokrati.

På tross av mange militære intervensjoner fra USAs side i Latin-Amerika tviler Børde på nye tokter. Til det har amerikanerne for mye å gjøre i Irak og Afghanistan, tror han. Dette, kombinert med store legitimeringsproblemer ved en eventuell invasjon, vil hindre USA, mener Børde, men helt sikker er han ikke.

Vel vitende om forskjellene mellom våre breddegrader og Latin-Amerika mener Børde latinere kan ha noe å lære av den skandinaviske velferdsmodellen:

- Ved suksess i omfordeling vil markeder vokse, en vil inkludere mennesker og

de vil handle når de har noe å handle for. Dette vet vi i Europa og særlig i Norden, men i Latin-Amerika har ikke dette kommet helt gjennom, konkluderer Børde. Han legger til at det er likegyldig hvor rikt et land er så lenge innbyggerne ikke får det bedre.

Om det blir vedvarende vekst i Latin-Amerika eller ikke, om venstre eller kanskje en helt annen retning er veien å gå for at folket på tårenes kontinent kan få noe å smile over er ikke lett å si. Haakon Børde har håp, men vil ikke være spåmann og siterer den danske forfatteren Piet Hein "Det er vanskelig å spå, især om fremtiden.

* TA baserer denne rankingen på intervjuer av personer, mange av dem i næringslivet, om hvor korrupt deres land er. Resultatet kan dermed reflektere hvordan menneskene ser på eget samfunn og dermed bli mer subjektiv enn hva som er ønsket i undersøkelsen.

Ledelsen for en fornyelsespark ønsket å få bedre oversikt over faktorer som påvirker tilstrømningen av besøkende til parken i løpet av en sesong, og har gjennomført en utvalgundersøkelse av familier i regionen der parken ligger. I undersøkelsen rapporterte familiene blant annet kjørelengde til parken (X_{j1}) (målt i km), antall medlemmer i familien (X_{j2}) samt antall ganger (Y_j) familien hadde besøkt parken i løpet av siste sesong.

For å analysere de innsamlede data engasjerte ledelsen en økonometriker. I stedet for å hoppe direkte på en regresjonsanalyse, skisserer økonomikeren følgende opplegg for analysen: Familiers tilfredsstillende nytte av besøk i parken oppsummeres av en nyttefunksjon $U(Y)$. Selv om utvalgundersøkelsen gir oss nyttig informasjon om variable som påvirker antall besøk, kan fremdeles relevante faktorer være ignorert. Det er derfor naturlig å oppfatte antall besøk $\{Y\}$ som en stokastisk variabel. Spesielt skal vi anta at $\{Y\}$ er Poisson fordekk, eller:

$$(1) \quad P\{Y = k\} = \frac{\lambda^k e^{-\lambda}}{k!} \quad k = 0, 1, 2, 3, \dots$$

Spørsmål 1

Anta at nytten for en vilkårlig familie j er gitt ved:

$$(2) \quad U(Y_j) = Y_j$$

Vis at familiens forventede nytte av besøk i parken er gitt ved:

$$(3) \quad E[U(Y_j)] = E(Y_j) = \lambda_j$$

Vi skal i denne oppgaven anta at λ_j er en lineær funksjon av familiens kjørelengde til parken (X_{j1}) og antall medlemmer i familien (X_{j2}), dvs.

$$(4) \quad \lambda_j = \beta_0 + \beta_1 X_{j1} + \beta_2 X_{j2}$$

Som bakgrunn for regresjonsanalysen postulerer vi at $Y_j = E[U(Y_j)] + \varepsilon_j$, og analyserer først tilfellet der nyttefunksjonen er lineær. Vi skal derfor først studere regresjonslikningen:

$$(5) \quad Y_j = \beta_0 + \beta_1 X_{j1} + \beta_2 X_{j2} + \varepsilon_j$$

der ε_j betegner stokastiske restledd. Restleddene ε_j har forventning null, og for enkelhets skyld antar vi at ε_j har konstant varians.

Spørsmål 2

Utskrift 1 viser resultatet av regresjonen (5). Kommenter og diskuter disse resultatene.

Spørsmål 3

- (a) Estimer forventet nytte (λ_j) for en familie med følgende verdier på forklaringsvariablene:

$$X_{j1} = 30 \text{ og } X_{j2} = 4.$$

- (b) Still opp et konfidensintervall for (λ_j) for denne familien når du får oppgitt at det estimerte standardavviket til estimeringsfeilen $F = (\lambda_j - \hat{\lambda}_j)$ er lik 0.172. Velg konfidenskoeffisient for intervallet lik 0.95.

Økonomer vil ofte hevde at den lineære nyttefunksjonen gitt ved (2) er for restriktiv. For å imøtekomme denne innvendingen, foreslår økonomikeren nå å ta utgangspunkt i en kvadratisk nyttefunksjon og spesifiserer:

$$(6) \quad U(Y_j) = Y_j + cY_j^2$$

Spørsmål 4

Vis at forventet nytte nå vil være gitt ved:

$$(7) \quad E[U(Y_j)] = \lambda_j + c(\lambda_j^2 + \lambda_j) = (1+c)\lambda_j + c\lambda_j^2$$

Med bruk av uttrykket for λ_j gitt ved (4) og den forventede nytten (7), spesifiserer økonomikeren regresjonen:

$$(8) \quad Y_j = b_0 + b_1 X_{j1} + b_2 X_{j2} + \gamma_1 X_{j1}^2 + \gamma_2 X_{j2}^2 + \gamma_{12} X_{j1} X_{j2} + u_j,$$

der vi igjen antar at restleddene u_j har forventning null og konstant varians.

Resultatene fra regresjon (8) er gitt i Utskrift 2.

Spørsmål 5

Flere av estimatene på regresjonskoeffisientene i (8) viser seg å være upresise. Draft mulige grunner til dette.

For å unngå problemene man møtte ved estimering av (8), ble variabelen (X_{j2}^2) ekskludert slik at man til slutt estimerte regresjonen:

$$(9) \quad Y_j = b_0 + b_1 X_{j1} + b_2 X_{j2} + \gamma_1 X_{j1}^2 + \gamma_{12} X_{j1} X_{j2} + u_j$$

Resultatet fra denne beregningen er vist i Utskrift 3.

Spørsmål 6

- (a) Kommenter resultatene fra denne regresjonen.
 (b) Synes du regresjonsresultatene støtter påstanden om at lineær nytte er for restriktiv?
 (c) Hvordan vil du gå frem for å velge mellom regresjonene (5) og (9)?

Spørsmål 7

- (a) Når vi sammenligner forholdet mellom estimatene $\left[\frac{\hat{\beta}_2}{\hat{\beta}_1} \right]$ i regresjon (5) (Utskrift 1) og forholdet mellom de

tilsvarende estimatene i regresjon (9) $\left[\frac{\hat{\gamma}_2}{\hat{\gamma}_1} \right]$ (Utskrift 3), finner vi at disse er ganske like, henholdsvis -7.01 og $-$

7.17 . Forsøk å gi en forklaring på dette.

- (b) Uten at du gir et bestemt estimat, forsøk å skissere et opplegg for å estimere c .

ECON4150 – Introductory Econometrics

Ordinære eksamen våren 2006: A-besvarelse

Spørsmål 1

$$(1) P(Y = k) = \frac{e^{-\lambda} \lambda^k}{k!}, (2) U(Y_j) = Y_j, (3) E[U(Y_j)] = E(Y_j) = \lambda$$

Tar utgangspunkt i (1) og finner $E(Y_j)$ slik:

$$E(Y_j) = \sum_{k=0}^{\infty} \frac{k e^{-\lambda} \lambda^k}{k!} = \sum_{k=1}^{\infty} \frac{e^{-\lambda} \lambda^k}{(k-1)!} = \lambda \sum_{k=1}^{\infty} \frac{e^{-\lambda} \lambda^{k-1}}{(k-1)!} = \lambda e^{-\lambda} \sum_{k=1}^{\infty} \frac{\lambda^{k-1}}{(k-1)!} = \lambda$$

Utregningen viser at $E[U(Y_j)] = E(Y_j) = \lambda$

Spørsmål 2

Koeffisientestimatene synes rimelige. De forteller oss at forventede besøk i parken vil være i negativ samvariasjon med kjøreavstanden til parken ($\beta_1 = -0.0449795$) og i positiv samvariasjon med antall medlemmer i familien ($\beta_2 = 0.315368$). Resultatene viser at effekten av variablene er signifikante. Dette ser vi ved at t-verdiene er godt over 2 i absolutte forhold. Eksempelvis vil det for hver kilometer lenger fra parken man bor, og kjører fra, gi familien en nyttereduksjon på 0.045. Mens for én familiemedlem til, vil familiens nytte av å besøke parken økes med 0.315.

Spørsmål 3, deloppgave a)

$$E(\lambda_j | x_{j1} = 30, x_{j2} = 4) = \hat{\beta}_0 + \hat{\beta}_1 * 30 + \hat{\beta}_2 * 4 = 4.19330 + (-0.0449795) * 30 + 0.315368 * 4$$

$$E(\lambda_j | x_{j1} = 30, x_{j2} = 4) = 4.105387$$

Forventet nytte gitt $X_{j1} = 30$ og $X_{j2} = 4$ er 4.105387.

Spørsmål 3, deloppgave b)

$$\hat{\lambda}_j = 4.105387, \text{std}(\hat{F}) = 0.172, t^{c_{247, 0.5}} = 1.960, \alpha = 0.05$$

En 0,5 % konfidensintervall for λ_j vil være:

$$\hat{\lambda}_j \pm t^c * \text{std}(\hat{F}) \iff 4.105387 \pm 1.960 * 0.172 \iff [3.77, 4.44]$$

Spørsmål 4

$$(6) U(Y_j) = Y_j + cY_j^2$$

$$(*) E[U(Y_j)] = E(Y_j) + cE(Y_j^2)$$

Fra (3) har vi at $E(Y_j) = \lambda$, så nå gjenstår det bare å finne $cE(Y_j^2)$. Vi har en formell som sier følgende:

$$(**) E(Y^2) = E(Y(Y-1)) + E(Y)$$

Vi regner ut $E(Y(Y-1))$ slik:

$$E(Y(Y-1)) = \sum_{k=2}^{\infty} \frac{k(k-1)e^{-\lambda} \lambda^k}{k!} = e^{-\lambda} \sum_{k=2}^{\infty} \frac{\lambda^k}{(k-2)!} = \lambda^2 e^{-\lambda} \sum_{k=2}^{\infty} \frac{\lambda^{k-2}}{(k-2)!} = \lambda^2 \text{ fordi } \sum_{k=2}^{\infty} \frac{\lambda^{k-2}}{(k-2)!} = e^{\lambda}$$

Setter $E(Y(Y-1)) = \lambda^2$ inn i (***) som sammen med $E(Y) = \lambda$ kompletterer (*) slik.

$$E[U(Y_j)] = \lambda_j + c(\lambda^2 + \lambda) = (1+c)\lambda_j + c\lambda_j^2$$

Vi har bevist at likning (7) gjelder.

Spørsmål 5

Vi legger merke til at koeffisientestimatet for X_{j2} og X_{j2}^2 har stor standard feil, henholdsvis 0.4202 og 0.06. Deres p-verdi (t-prob) og t-verdi indikerer at de ikke er signifikante, begge mindre enn 2 i absolutte forhold og større enn $\alpha = 0.05$ i p-verdi.

Mulige grunner:

Multikollinearitet: Det tyder på at det er en høy grad av kollinearitet mellom X_{j2} og X_{j2}^2 .

Dette er logisk og intuitivt. Fra korrelasjon matrisen leser vi at korrelasjonen mellom disse variablene er 0.98, noe som i seg selv er et kjernetegn for multikollinearitet mellom 2 variable. I tillegg har vi kommentert de små t-verdiene som disse har, og de store standardavvikene. Multikollinearitet fører til at man mister evnen til å foreta troverdige individuelle analyser av de økonomiske forholdene som inngår i regresjonen, mellom avhengig variabel Y og forklaringsvariable.

Spørsmål 6 a)

Den tydeligste effekten ved ekskludering av X_{j2}^2 er at koeffisientestimatet til X_{j2} er nå signifikant (t-prob < 0.05) med t-verdi > |Z|, i tillegg er standardavviket til estimatet betydelig redusert i forhold til utskrift (z). Ellers er intercept termen blitt påvirket ved at dens standardavvik er blitt redusert. De andre koeffisientestimatene er knapt endret som følge av ekskluderingen. Resultatene som følge av ekskluderingen er som forventet. Altså, mest effektiv på presisjon på koeffisientestimatet til X_{j2} .

Spørsmål 6 b)

Her må vi ta en F-test for å avgjør hvorvidt påstanden er sann eller usann. Vi har hypotesene:

$$H_0 = \chi_1 = \chi_2 = \chi_{12} = 0, H_a = \chi_1 = \chi_2 = \chi_{12} \neq 0 \text{ (minst én ulik 0)}$$

(9) – likning uten restriksjoner, (5) – likning med restriksjoner

$$F = \frac{RSS_9 - RSS_5 / 3}{RSS_5 / 245}$$

$$\hat{F} = \frac{672.812106 - 624.929453 / 3}{624.929433 / 245} = \frac{15.960891}{2.55073} = 6.257$$

Tester \hat{F} mot kritisk verdi F^c med $\alpha = 0.05$, 3 restriksjoner og 245 frihetsgrader

$F^c = 2.60$. Siden $\hat{F} > F^c$ forkaster vi H_0 . Dermed kan vi støtte påstanden om at linear nytte er for restriktiv.

Spørsmål 6 c)

Jeg vil basere meg på F-stesten i b) og benytte meg av (9). Høyere R^2 verdi i (9) gir også støtte til dette valget.

Spørsmål 7 a)

Fra (7) har vi at: $E[U(Y_j)] = \lambda_j + c(\lambda^2 + \lambda) = (1+c)\lambda_j + c\lambda_j^2$

$$= \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + c(\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2) + c(\beta_0^2 + \beta_1 X_1^2 + \beta_2 X_2^2)$$

Konsentrerer meg om denne delen $[\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + c(\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2)]$.

$$\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + c\beta_0 + c\beta_1 X_1 + c\beta_2 X_2$$

$$\beta_1 X_1 + c\beta_1 X_1 = (\beta_1 + c\beta_1) X_1 = b_1 X_1, \quad \beta_2 X_2 + c\beta_2 X_2 = (\beta_2 + c\beta_2) X_2 = b_2 X_2$$

$$\text{Da har vi at: } \frac{\hat{b}_2}{\hat{b}_1} = \frac{\hat{\beta}_2(1+c)}{\hat{\beta}_1(1+c)}$$

Dette viser at forholdene $\frac{\hat{b}_2}{\hat{b}_1}$ og $\frac{\hat{\beta}_2}{\hat{\beta}_1}$ er ganske like fordi forskjellen fra $\hat{\beta}_2$ over til b_2 og fra

$\hat{\beta}_1$ over til \hat{b}_1 er angitt av en konstant som c .

Spørsmål 7 b)

For å estimere c tror jeg tor jeg utgangspunktet i at $\hat{b}_2 = \hat{\beta}_2(1+c)$

$$c = \frac{\hat{b}_2}{\hat{\beta}_2} - 1 = \frac{0.621315}{0.315368} - 1 = 0.9701$$

Mitt estimat er på $c = 0.9701$.

Beklager for stygg skrift! Takk for tålmodigheten!

Kommentar til den foregående A-besvarelse av Yngve Willassen

Generell kommentar: Dette er en god besvarelse som svarer ryddig og klart på spørsmålene i oppgaven. På de spørsmålene der oppgaven innbyr til en nærmere redegjørelse, gir kandidaten en kort diskusjon der hovedpoengene presenteres.

Noen mindre detaljer: I spørsmål (6 b) oppfordrer oppgaveteksten til en sammenligning av regresjonene (5) og (9). Kandidaten foreslår å benytte en F-test, som er en naturlig og relevant fremgangsmåte. Man får frem regresjon (5) ved å sette $\chi_1 = 0$ og $\chi_{12} = 0$ i (9) som så danner grunnlaget for den påfølgende F-test. Kandidaten er litt unøyaktig på dette punktet i g ved at han/hun opererer med tre restriksjoner under nullhypotesen.

Spørsmål 7 er vanskeligere enn de øvrige spørsmålene, og er tatt med for å gi de virkelige gode anledning til å vise seg frem. Poenget her er å sette inn for λ_j i (7) og deretter regne ut sammenhengene mellom β -parameterne i (5) og b og χ -parameterne i (9). For eksempel finner vi at:

$$b_1 = ((1+c) + 2c\beta_0)\beta_1$$

$$b_2 = ((1+c) + 2c\beta_0)\beta_2$$

$$\chi_1 = c\beta_1^2$$

$$\chi_{12} = 2c\beta_1\beta_2.$$

Fra disse likningene ser vi direkte at: $\frac{b_2}{b_1} = \frac{\beta_2}{\beta_1}$.

Dersom modellen har noe relevans, vil vi forvente at estimatene $\frac{\hat{b}_2}{\hat{b}_1}$ og $\frac{\hat{\beta}_2}{\hat{\beta}_1}$ lå i nærheten av

hverandre. De empiriske resultatene synes å bekrefte dette. Kandidaten ser dette poenget. Spørsmål (7b) er stilt svært pent. Poenget er om parameterne C kan bestemmes fra ligningene ovenfor eventuelt supplert med ligningen for b_0 . Det spørres ikke etter et bestemt estimat på c , bare om mulige prosedyrer som kan benyttes til dette. Også her synes jeg kandidaten innser hovedpoenget.

Konklusjon: En meget god besvarelse.

**For flere løsningsforslag og kommentarer fra foreleserne,
gå til observators hjemmeside:**

www.oekonomi.uio.no/observator

(Arkiv -> Eksamensbesvarelser)

“Hva er ditt beste og dårligste minne fra Russland-turen?”

6 i Moskva

Trine Tafjord
7. semester

Beste minne:
“Vodkamuseumet!”

Dårligste minne:
“Lokal russisk restaurant..”

Dårligste minne:
“Første middag var forferdelig”

Ranjit Kaur Bola
5. semester

Tizita Sileshi
5. semester

Beste minne:
“Passkontrollen var overraskende hyggelig”

Dårligste minne:
“Ble kjørt langt bort huttiheita og ranet av taxisjåfør..”

Bjørn Wikan
9. semester

Beste minne:
“..at taxisjåføren deretter bestilte ny taxi..”,
“ellers en helstekt kylling midt på natta..”

Tor Erik Venåsen
5. semester

Beste minne: Har egentlig ikke noe klart definert “beste minne”, men har mye positivt å trekke frem. Først og fremst den glade, initiativrike og feststemte gruppen som dro til Russland. Mange av postene på programmet var interessante, og både Moskva og St. Petersburg var severdige byer. Alt i alt en kjempetur! All heder til “turarrangørene”.

Dårligste minne: Tja... Dette knytter seg til den lettere oppgitte og aggressive situasjonen, i forbindelse med anskaffelse av nye togbilletter fra Moskva til St. Petersburg. Det var her vi virkelig fikk føle russisk effektivitet på kroppen. Likte heller ikke at russere generelt ikke ville snakke engelsk - gjorde alt litt vanskeligere.

Erling Kravik
7. semester

Dårligste minne:
“Ventinga på togstasjonen.”

Beste minne:
“De siste 2 timene i ventinga på togstasjonen.”